

Halk Kütüphanesinde Görev Yapan Kütüphanecilerin Hizmet Sunumunda Sosyal Sorumluluk Algısı: Niğde İli Örneği

*Perception of Social Responsibility in Service Delivery of
Librarians Working in Public Libraries: The Example of
Niğde Province*

Bilgi Yönetimi Dergisi

Cilt: 8 Sayı: 1 Yıl: 2025

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/by>

*Hakemli Makaleler
Araştırma Makalesi*

Makale Bilgisi

Gönderildiği tarih: 26.01.2025
Kabul tarihi: 12.03.2025
Erken Görünüm: 23.05.2025
Yayınlanma tarihi: 30.06.2025

Article Info

Date submitted: 26.01.2025
Date accepted: 12.03.2025
Date early view: 23.05.2025
Date published: 30.06.2025

Anahtar Sözcükler

*Sosyal Sorumluluk, Halk
Kütüphanesi, Niğde Halk
Kütüphaneleri*

Keywords

*Social Responsibility,
Public Library, Niğde
Public Libraries*

DOI numarası

10.33721/by.1626964

ORCID

0000-0003-2496-7315 (1)

0009-0007-5330-1500 (2)

Mehmet Ali AKKAYA

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi, mali7akkaya@gmail.com

Dilan KARATAŞ

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, bbydilann@gmail.com

Öz

Toplumların yapısında özellikle son yarım yüzyılda önce küreselleşme, ardından bilişim teknolojisinin yoğun etki gücünden kaynaklanan ciddi değişimler yaşanmıştır. Bu değişim, toplumsal dokuyu oluşturan organların kimliklerini, sorumluluklarını, önceliklerini ve sınırlarını da başkalaştırmıştır. Söz konusu dönüşümün ortaya koyduğu yeni kimlik tanımlamalarından biri de bireylerin ve organizasyonların, özellikle de kamu yararını gözeten kurumların parçası oldukları toplumu etkileme biçimlerinin sorumluluklarını almalarıdır. Temelde sistemli bir yaklaşımı gerektiren bu görece yeni görev genel anlamda sosyal sorumluluk olarak ifade edilmektedir. Sosyal sorumluluk bu yönüyle bireylerin, kurumların ve diğer organizasyonların parçası oldukları toplum, çevre ve diğer paydaşlar üzerinde olumlu bir etki yaratmak için aldıkları sorumlulukları ifade eder. Bireysel ve kurumsal olmak üzere genellikle iki ayrı boyutta ele alınan sosyal sorumluluğun hedeflediği “daha iyi” olmaya katkı çabası, amaçlanan katkının etki boyutu açısından toplumun bazı unsurlarını daha ön plana çıkarmaktadır. Bunlardan biri de üstlendikleri toplumsal kültür kurumu kimliği ile kütüphanelerdir. Öyle ki, sosyal sorumluluk günümüzde hemen her türden kütüphanenin hizmet felsefesinin doğal bir eklentisine dönüşmüş durumdadır. Zira sosyal sorumluluk kavramının ifade ettiği değerler yalnızca kütüphanelerin hizmet kapsamını genişletmekle kalmamış, aynı zamanda mesleğin toplumdaki rolünün ve işlevinin de yeniden tanımlanmasını gerektirmiştir. Bu çerçevede araştırmanın amacı, Niğde ilinde görev yapan ve üniversitelerin Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) bölümlerinden mezun olan halk kütüphanesi çalışanlarının sosyal sorumluluk anlayışını, bu anlayışın kütüphane hizmetlerine nasıl yansıdığını ve toplumsal katkısını incelemektir. Çalışmanın sınırlılıkları kapsamında kütüphanecilerin sosyal sorumluluğu nasıl tanımladıkları, hangi alanlarda sosyal sorumluluk çalışmalarına katıldıkları ve bu çalışmaların yerel topluma sağladığı katkılar hakkındaki görüşleri ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Aynı zamanda araştırmanın evrenini oluşturan alan mezunu 16 kütüphaneciden görüşme tekniği ile elde edilen bulgular, sosyal sorumluluk kavramının günümüz halk kütüphanesi hizmet anlayışındaki yeri, önemi ve gerekliliği hakkında kavramsal altyapısı sınırlı bir farkındalığın olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşın katılımcıların önemli bir bölümü, sosyal sorumluluğu gözetken tutum ve davranışlar açısından iyi niyetli bir çabanın içindedir ve bu konuda gelişime açıktır. Araştırmada varılan sonuçların, halk kütüphanelerindeki sosyal sorumluluk faaliyetlerinin etkinliğini arttırmaya yönelik kurumsal ve ulusal çaplı politikaların geliştirilmesine katkı sağlaması, çalışmanın asıl başarası olacaktır.

Abstract

There have been serious changes in the structure of societies, especially in the last half century, first due to globalization and then to the intense influence of information technology. This change has also transformed the identities, responsibilities, priorities and boundaries of the organs that make up the social fabric. One of the new identity definitions revealed by this transformation is that individuals and organizations, especially institutions that look after the public interest, take responsibility for the ways they affect the society they are a part of. This relatively new duty, which basically requires a systematic approach, is generally expressed as social responsibility. In this respect, social responsibility refers to the responsibilities that individuals, institutions and other organizations take on to create a positive impact on the society, environment and other stakeholders they are a part of. The effort to contribute to being “better”, which is generally addressed in two separate dimensions as individual and institutional, brings some elements of society to the forefront in terms of the impact dimension of the intended contribution. One of these is libraries with the identity they assume as social cultural institutions. In fact, social responsibility has become a natural addition to the service philosophy of almost every type of library today. Because the values expressed by the concept of social responsibility have not only expanded the scope of services of libraries, but also required the redefinition of the role and function of the profession in society. In this context, the aim of the research is to reveal the social responsibility understanding of public library employees who are graduates of Information and Records Management (IRM) departments of universities in Niğde province, how this understanding is reflected in library services and their social contributions. Within the scope of the limitations of the study, how librarians define social responsibility, in which areas they participate in social responsibility activities and their views on the contributions of these activities to the local society have been analyzed in detail. At the same time, the findings obtained through interview technique from 16 librarians who are graduates of the field that constitute the universe of the research revealed that there is a limited awareness of the conceptual infrastructure about the place, importance and necessity of the concept of social responsibility in today's public library service understanding. On the other hand, a significant portion of the participants are in a good-willed effort in terms of attitudes and behaviours that consider social responsibility and are open to development in this regard. The main success of the study will be that the results reached in the research contribute to the development of institutional and national policies aimed at increasing the effectiveness of social responsibility activities in public libraries.

1. Giriş

Kütüphanelerin tarih boyunca ilk ve temel sorumlulukları bilgi kayıt ortamlarını ve bilgi kaynaklarını koruma, düzenleme, belirli kurallar çerçevesinde erişilir kılma ve gelecek kuşaklara aktarma ekseninde biçimlenmiştir. Bilginin dünyasında yaşanan derin farklılaşmaya paralel eğitim-öğretime katkı, araştırmayı destekleme, daha nitelikli zaman geçirilmesine aracılık etme gibi unsurlarla düzenli olarak gelişip çeşitlenen bu süreç, günümüzde de değişmeye ve büyümeye devam etmektedir (Valentine, 2012; Pettegree ve Der Weduwen, 2023). Kütüphanelerin aynı zamanda en önemli kimlik tanımlamalarından biri olan ‘toplumsal kültür kurumu’ olma görevi dikkate alındığında, yaşanan bu değişim ve büyüme olağandır. Zira bu değişim temelde ilhamını kütüphanenin parçası olduğu toplum ve beklentilerinden alır. Söz konusu etkileşim aynı zamanda kütüphaneleri üretilen ve depolanan bilginin organizasyonuna katkıda bulunma sorumluluğundan daha öteye, toplumsal kabulün görece daha kolay olabileceği bir çizgiye taşır (Milanesi, 2013’den aktaran; Ferreira ve Siebra, 2021, s. 3). Kütüphanenin bu yeni çizgisinde toplumla bütünleşebilmesi ve toplum temelli bir kimlik kazanması ise ancak kütüphane ve bu çizgideki hizmetlerini görünür kılacak kolaylaştırıcılarla olanaklıdır. Kütüphaneye ve çalışanlarına yeni görevler getiren bu kolaylaştırıcılardan biri de kütüphane işleyişinin rutini içinde bireysel ve kurumsal düzlemde sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmektir. Öyle ki, bugünün toplumsal formunu belirleyen sosyal ve teknolojik dönüşümler göz önüne alındığında, kütüphanelerin kullanıcılarına etkili bir hizmet sunmayı amaçlayan yenilikçi, uygun ve kaliteli hizmet biçimleri ve ürünleri geliştirebilmesi adına sosyal sorumluluk kurum kimliği açısından bir tercih olmaktan çıkıp zorunluluğa evrilmiş durumdadır (Baker ve Evans, 2011, s. 10).

20’inci yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanım yaygınlığı kazanmaya başlayan olgulardan biri olan sosyal sorumluluk (Hennigfeld, Pohl ve Tolhurst, 2006, s. 117; Karanfil ve Ekinci Demirelli, 2024, ss. 569-570), ilk elde işletme yaklaşımı üzerinden şirketlerin mevcut sosyal sorunların iyileştirilmesine yönelik çabalarını ifade etmek için geliştirilmiş bir kavramdır (Lindgreen ve Swaen, 2011, s. 1). Özellikle küreselleşmenin getirdiği yeni dinamiklerle iş yaşamının değişmesi, işletmelerin yalnız yasal ve ekonomik yükümlülükleri yerine getirme çabası ile sınırlı olan hedeflerini kurumun, çalışanların ve müşterilerin çıkarını da kapsayan sınırlılıklara taşıması, sosyal sorumluluğu evrensel ölçekte daha

önemli ve öncelikli bir gündeme dönüştürmüştür. Bu dönüşüm kendini işletmelerin, kurum ve kuruluşların faaliyetlerinde sosyal, ahlaki, çevresel ve ekonomik unsurları da dikkate almaları şeklinde gösterir (Seyitoğulları ve Bilen, 2020, s. 196).

Bugün gelinen noktada bireylerin, şirketlerin ve diğer organizasyonların toplum, çevre ve diğer paydaşlar üzerinde olumlu bir etki yaratmak için aldıkları sorumlulukları ifade eden sosyal sorumluluk, aynı zamanda kâr amacı olsun ya da olmasın her türden organizasyonun sürekliliğinin ön koşullarından biridir (Freeman ve Dmytriiev, 2017, s. 8). Bu bağlamda günümüzde sosyal sorumluluk, sadece yasal yükümlülükleri yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda etik değerler, toplumun ihtiyaçları ve çevresel etkiler gibi daha geniş sorumlulukları da içerir. Bu kavram, genellikle bireysel sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk olmak üzere iki ana kategoride ele alınır (Knox ve Oltmann, 2018, ss. 6-7). Söz konusu gruplandırma aynı zamanda sosyal sorumluluğun -kurum kimliğinin yanı sıra çalışanlarının da hizmet sürecinin başarısında belirleyici olduğu- kütüphanelerdeki önem ve önceliğinin çıkış noktalarından biridir.

Kurumsal sosyal sorumluluk kurumların, topluma ve çevreye katkıda bulunmak için yaptığı gönüllü faaliyetlerdir. Çevre dostu ürünler üretmek, hayır kurumlarına bağış yapmak ya da onlara farklı açılardan destek olmak bu kapsamda değerlendirilebilir. Bireysel sosyal sorumluluk ise kişilerin, toplum ve çevreye katkı sağlamak amacıyla üstlendikleri sorumluluktur. Gönüllü çalışmalara katılmak, bu çalışmaları organize etmek ve yönlendirmek ya da çevreye duyarlı yaşam tarzları benimsemek, bireysel sosyal sorumluluk çabalarına örnek gösterilebilir (Demir, 2014; Büyükyılmaz ve Fidan, 2015; Roberts ve Noble, 2016; Seyitoğulları ve Bilen, 2020). Zengin bir eylem çeşitliliği potansiyeli bulunan söz konusu faaliyet ve çaba ağının işaret ettiği kurumlardan biri de kütüphanelerdir. Kâr amacı gütmeyen kurum kimliği ile birlikte düşünüldüğünde, bu işaret daha belirgin hâle gelir. Kütüphanelerin sosyal sorumluluk evrenindeki yeri kütüphane çalışanlarını da bireysel sosyal sorumluluk sürecinin öncelikli aktörlerinden birine dönüştürmektedir (Polat ve Akkaya, 2018; Ferreira ve Siebra, 2021; Abu Eid ve Hussin, 2023; Macdonald, 2023).

Etki ağı ve eylem alanları esas alındığında, sosyal sorumluluğun temel boyutları, ilgili literatürde toplumsal, çevresel, ekonomik, kültürel, ahlaki, eğitim ve bilinçlendirmeye yönelik alanlar olarak belirlenmektedir (Auld, Bernstein ve Cashore, 2008; Baker ve Evans, 2011; Karanfil ve Ekinci Demirelli, 2024). Bu yaklaşıma göre günümüzde varlığını sürdürmek, toplumsal kabul ve saygınlık kazanmak isteyen kurumlar ve bireyler, doğal kaynakları korumak, atıkları azaltmak ve çevreyi kirletmemek için çeşitli önlemler almalıdır. Bu çaba, sürdürülebilir enerji kullanımı, geri dönüşüm programları ve çevre dostu ürünlerin desteklenmesi gibi uygulamaları içerebilir (Li ve Wu, 2020, s. 2567). Doğal yaşamın ve biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik alınan önlemler de çevresel sorumluluğun bir parçasıdır (Auld ve diğerleri, 2008, ss. 415-416). Sosyal sorumluluğun ekonomik boyutunda, kurumların kârlılığı hedeflemeden önce çalışanlarına adil ücretler ödemesi, doğru üretim süreçleri kullanması ve tedarik zincirinde etik kurallara uyması beklenmektedir. Bu bağlamda sosyal sorumluluk günümüzde yerel ekonomilere katkı sağlamak, istihdam yaratmak ve ekonomik fırsatları eşit şekilde dağıtmak gibi ekonomik sorumlulukları da içerir (Crifo ve Forget, 2015, ss. 112-113). Sosyal sorumluluğun eğitim ve bilinçlendirme boyutunda kurumların çalışanlarında çevre ve toplumsal sorunlar hakkında farkındalık yaratmaları ve eğitimler düzenlemek gibi faaliyetlerle toplumu bilgilendirmeleri ve bilinçlendirmeleri ön plana çıkarılır. Bu öncelik hattında teknoloji, sürdürülebilirlik ve sosyal hizmetler gibi alanlarda toplumu eğitmeye yönelik projeler de sosyal sorumluluğun bir parçasıdır (Baker ve Evans, 2011, s. 5). Sosyal sorumluluğun kültürel ve etik boyutunda ise çeşitliliğin ve kültürel değerlerin korunması ile toplumsal cinsiyet eşitliği kurum ve bireylerin öncelikli sorumluluklarıdır. Bu boyutta farklı kültürlerin, inançların ve değerlerin korunması ve saygı gösterilmesi gerektiği vurgulanır (Fischer, 2004, s. 383). İşaret edilen vurgu da hem bireylerin hem de kurumların tutum ve davranışlarında etik ilkeleri benimsemeleri gerektiği anlamına gelir. Toplumsal cinsiyet eşitliği için politika ve uygulamalar geliştirilmesi sosyal sorumluluğun bu boyutunun diğer bir parçasıdır (Stobierski, 2021).

Sosyal sorumluluğun kurumsal ve bireysel açıdan farkı boyutlarda ve farklı araçlarla gösterilmesi çabası, kısa sürede paydaşlar arasında farklı deneyimlerin yaşanmasını sağlamıştır. Sürecin daha iyi kurumsal ve bireysel imaj, paydaşlar arasındaki sadakatin artması, daha fazla yatırım ve finans desteği, yönetişimin gelişmesini kolaylaştırma, rekabet gücünü artırma, daha iyi bir iş ortamı yaratma, iş tatmin

düzeyini artırma ve işe angaje olmayı kolaylaştırma gibi kazanımlarının deneyimlenmesi ve yarattığı konfor, kişi ve kurumları sosyal sorumluluk yaklaşımında daha arzulu ve duyarlı hâle getirmiştir (Klinenberg, 2018, ss. 13, 18-19). Aynı zamanda sosyal sorumluluk adına yapılabileceklerin daha net görülmesini ve geliştirilmesini sağlayan bu kazanımların kurum ve bireylere getirdiği avantajlar şu şekilde kategorize edilebilir:

- *Toplum ve çevreye katkı:* Sosyal sorumluluk projeleri, toplumsal sorunları çözmeye ve çevreyi korumaya katkı sağlar (Krasodomska, 2013; Seyitoğulları ve Bilen; 2020, Guevara, 2024).
- *Marka değerinin artması:* Kurumlar ve işletmeler, sosyal sorumluluk projelerine dâhil olduklarında, toplumsal bilincin arttığı bir ortamda daha iyi tanınır ve güven kazanır (Krasodomska, 2013; Guevara, 2024).
- *Çalışan memnuniyeti ve bağlılık:* Kurumlar ve işletmeler, sosyal sorumluluk faaliyetlerine katıldığında çalışanların da kendilerini değerli hissedip, işlerine olan bağlılıkları artar (Krasodomska, 2013; Seyitoğulları ve Bilen; 2020, Guevara, 2024).
- *Sürdürülebilirlik:* Uzun vadeli sürdürülebilir bir iş modeli oluşturmak, hem çevresel hem de ekonomik anlamda kurumların başarı şansını artırır (Seyitoğulları ve Bilen, 2020; Guevara, 2024).

Günümüzde aralarında sürdürülebilirlik, kurumsal sürdürülebilirlik, kamusal sosyal yatırım, kamusal yönetim, toplum temelli kurum ve sosyal sorumlu yatırım (Kercher, 2007, s. 2; Jeng, 2022, s. 118; Akkaya, 2024, s. 821) gibi ifadelerin olduğu bir dizi kavram, sosyal sorumluluğu ifade etmek için de kullanılmaktadır. Bu kavramların her birinin kurum ve bireylere sosyal sorumluluk bağlamında yeni pencereler açma potansiyeli, sosyal sorumluluğun bugün eriştiği anlam ve önem derinliğinin yansımalarından biridir. Sürekli bir gelişim içinde olan bu yakınsama bağlamında sosyal sorumluluk, bireylerin ve organizasyonların etik, çevresel, toplumsal ve ekonomik alanlarda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeleri gerektiğini ifade eden çok yönlü bir kavramdır. Söz konusu görevler sadece maddi kazanç odaklı değil, toplumsal faydayı ve sürdürülebilirliği gözeten bir yaklaşımı ön plana çıkarır ve teşvik eder. Bu yönlendirme ve özellikle de sürdürülebilirliğin günümüzde ifade ettiği anlam dikkate alındığında, sosyal sorumluluğun hem kurum kimliğinin hem de profesyonellerinin iş görme biçiminin doğal bir eklentisine dönüşmesi beklenen alanlardan birinin kütüphaneler olduğu daha kolay görülebilecektir. Sosyal sorumluluk kavramının tanımı ve boyutları dikkate alındığında, kurumsal bağlamda bu tutuma en yakın ve yatkın kütüphane türü ise şüphesiz halk kütüphaneleridir.

Hizmet verdiği toplumun bütüncül bir yansıması ve o toplumun tüm kesimlerini kucaklaması beklenen halk kütüphanelerinin bu beklentiyi karşılaması ancak toplumla bütünleşmesi ile mümkün olabilir. Temelde halk kütüphanelerinin geleneksel hizmet anlayışları arasında gösterilen bu yetkinlik, halk kütüphanelerinin modern tarihinde toplumun değişen yapısına ve dinamiklerine bağlı olarak farklılaşmıştır. Sosyal sorumluluk, bilgi toplumu kavramı odağında biçimlenen günümüz toplumsal formunun tüm bilgi merkezlerinde olduğu gibi (Baker ve Evans, 2011, s. 3), halk kütüphanelerinde de hizmet anlayışının, çeşidinin ve biçiminin yönlendirici olgularından biridir. Bu olguyu halk kütüphaneleri evreninin diğer moda kavramlarından ayıran, sosyal sorumluluğunun yoğun olarak referans alınmasına karşın, görünürlüğüne gölgeli olmasıdır. Oysa halk kütüphanelerinde artık yavaş yavaş sıradan hizmet türleri arasında sayılan çocuklar, engelliler gibi farklı odaklara yönelik hizmet ve etkinlikler, kişisel gelişim ile toplumsal ve kültürel dayanışma etkinlikleri tam olarak sosyal sorumluluk bilinci gerektiren durum ve davranışlardır. Söz konusu hizmet ve etkinliklerin hem kullanıcılar/katılımcılar, hem de kütüphaneciler için kişisel gelişim, empati kurma, farklı kişi ve gruplarla etkileşim, beklentileri görme ve anlama, manevi tatmin, mesleki dönüşüm, iş birliği kültürü vb. alanlarda çok yönlü beceri kazanmalarına sağlayacağı katkı dikkate alındığında, yukarıda işaret edilen gölge kütüphaneler ve kütüphaneciler için büyük bir haksızlıktır.

Bu çalışmada, örneklem üzerinden sosyal sorumluluk algısının halk kütüphanelerindeki yeri ve önemi kütüphanecilerin yaklaşımıyla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu çabanın ulusal kütüphanecilik evrenindeki yerinin daha görünür olabilmesi için ise sosyal sorumluluk konusunun kütüphaneler özelindeki kavramsal arka planının genel olarak ortaya konulmasının yerinde olacağı değerlendirilmiştir.

2. Kavramsal Arka Plan

Bir kurumun veya bireyin toplumun geneline fayda sağlamak için hareket etme yükümlülüğü olduğunu öne süren ve bu eylemin etik bir çerçevesinin olması gerektiğine işaret eden sosyal sorumluluk, geride kalan yüzyılın son çeyreğinden itibaren kütüphanecilik alanının da öncelikli gündem başlıklarından bir olmaya başlamıştır. Zira kütüphanelerin bilgiye erişim, sürekli öğrenme, bağımsız karar alma ve bireyler ile sosyal grupların kültürel gelişiminde önemli sorumlulukları bulunmaktadır (IFLA, 2022).

Bugünün dünyasında yaşanan sosyal ve teknolojik değişimler, sosyal rolü bilgiye erişim ve erişilebilirlikle iç içe geçmiş olan kütüphaneleri de doğrudan etkilemektedir (Bernardino ve Suaiden, 2011, s. 31). Bu dinamik senaryoda, kamu yararını gözeten kurum kimliği ile kütüphanenin sosyal rolü ve önemi kendini yalnızca koleksiyonunda değil, sunduğu birçok hizmet aracılığıyla toplumun büyümesinde ve zenginleşmesinde de gösterir (Tello, 2013, s. 158). Bu görünürlük doğal olarak sosyal sorumluluk konusunun uluslararası alan yazınında daha çok ele alınmasını sağlamıştır. Buna karşın, ulusal yazında konunun yeteri kadar ele alınmamasının en önemli nedeninin, sosyal temalı her türlü iş ve hizmetin kütüphanelerin doğal eklentisi olarak görülmesi ve bu nedenle de öneminin yeterince fark edilmemesi olduğu değerlendirilmektedir.

Dünyanın farklı ülkelerinde kaleme alınan bu çalışmalarda sosyal sorumluluk bağlamında;

- Tek bir boyutu ya da tüm yönlerinin kütüphanelerle ilişkilendirildiği,
- Kuramsal olarak ele alındığı ya da nitel araştırmalara konu edildiği,
- Kütüphane türlerinin bütünü için genel bir yaklaşımın belirlendiği ya da belirli bir kütüphane türü özelinde daha ayrıntılı araştırmaların yürütüldüğü,
- Kurumsal kimlikle ya da kütüphane çalışanları üzerinden bireysel tutumla farkındalığın ortaya konulmaya çalışıldığı ve
- Küreselleşme ve teknoloji gibi kimi kavramların kütüphanelerdeki kurumsal ve bireysel sosyal sorumluluk algısına etkisine yoğunlaşan örnekleri görmek olanaklıdır.

Ancak, çalışmanın sınırlılıkları dikkate alındığında, söz konusu çalışmaların tamamına bu başlık altında değinilmesi olanaklı değildir. Bu nedenle, çalışmanın kavramsal arka planının kurgulanmasında sürece ilişkin genel olarak fikir verecek bir tablo ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Kütüphanelerin hizmet verdikleri topluma karşı sorumlulukları ilk kez 20'nci yüzyılın ilk yarısında ilgili alan yazınında dile getirilmeye başlanmıştır. Ancak bu dönemde ifade edilen kurumsal sorumluluk daha çok kütüphanenin parçası olduğu ulusun edebi kayıtlarını korumakla sınırlıdır (Esdaile, 1933, s. 572) ve bu sorumluluğa sosyal bir boyut eklenilmiş değildir. Yüzyılın ikinci yarısı ile beraber, Amerikan Kütüphane Derneği (American Library Association [ALA]) öncülüğünde kütüphanelerin görevleri üzerinden sosyal sorumlulukları tartışılmaya başlanmıştır. Bu süreçte sosyal adalet, sosyal devrim, ırkçılığın engellenmesi ve medeni haklar kütüphanelerin sosyal sorumluluk bağlamında ele alınacak görevleri olarak dile getirilmeye başlanmıştır (Curley, 1974, ss. 84-85). 1991 yılında ALA bünyesinde *Sosyal Sorumluluk Yuvarlak Masasının* (Social Responsibilities Round Table [SRRT]) kurulması, kütüphaneler ve sosyal sorumluluk yakınsamasında konunun alan literatüründe dikkati çeken bir çalışma başlığı olmaya başladığı yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu süreçte sosyal sorumluluğun kütüphanelerin evreninde daha net görünür ve farklı yönleriyle ele alınır olmasını sağlayan bir diğer gelişme de 1997 yılında Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu (International Federation of Library Association [IFLA]) çatısı altında *Sosyal Sorumluluk Tartışma Grubunun* (Social Responsibilities Discussion Group [SRDG]) faaliyetlerine başlamasıdır (Abu Eid ve Hussin, 2023, s. 232). Sosyal sorumluluğun kütüphanecilik alanındaki kavramsal altyapısını belirleyen diğer temel adımlar ise Birleşmiş Milletler'in "Gündem 21" (Agenda, 21) stratejisi kapsamında kütüphanelerin sosyal sorumluluğu daha çok gözeten yeni bir felsefeyle ele alınmasının gerekliliğine dikkat çekilmesi (Schopf, 2014, s. 272) ve tüm dünyayı gelecek için ortak bir eyleme yönlendiren Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin (SKH) 2014 yılında Birleşmiş Milletler tarafından dünyaya duyurulması (Akkaya, 2023, s. 127) olarak gösterilebilir. Alan yazınına vizyon kazandıran bu gelişmelerin yansıması, kütüphaneler ve sosyal sorumluluk odağında kaleme alınan çalışma sayısının ve türünün artması olmuştur. Bu çalışmalardan bir bölümü araştırmanın sınırları aşılmadan aşağıda verilmiştir.

İlgili çalışmaların önemli bir bölümü, herhangi bir kütüphane türü ve sosyal sorumluluk boyutu kısıtlaması olmaksızın, sosyal sorumluluğun genel olarak kütüphanelerle ilişkilendirildiği araştırmalardır. Bu çalışmalarda sosyal sorumluluk kapsamında sunulan hizmetlerin kütüphane kullanıcılarının entelektüel özgürlüğüne katkısı (Samek, 2001; Macdonald, 2024), bu türden kütüphane hizmetlerinin toplumda yaratacağı sosyal değişimin önemi (Raber, 2007) ve sosyal sorumluluk bağlamında yaşlı, evsiz ve engelli gibi dezavantajlı kullanıcılara sağlanacak katkının bu kişilerin toplumla uyumlaşmasına etkisi (Racelis, 2018; Aykanian, Morton, Trawver, Victorson, Preskitt ve Street, 2020) odaklanılan konulardan bazılarıdır. Bu çalışmalardaki hedef kitle dikkate alındığında, görev, sorumluluk ve ilkeleri bağlamında daha fazla ön plana çıkan kütüphane türü şüphesiz halk kütüphaneleridir.

Sosyal sorumluluk kategorisinde sunulabilecek kütüphane hizmetlerinin özellikle bilişim teknolojisinin etkisiyle çeşitlenmesi fırsatı (Roberts ve Noble, 2016) ve bu fırsatların farklı ülkelerin farklı kütüphane koşullarına bağlı olarak değişebileceği (Dyduch ve Krasodomska, 2017; Enem, Benson ve Igbokwe, 2020), söz konusu değişime uyum sağlamanın ise günümüzde kütüphanelerin en önemli toplumsal görevlerinden biri olduğuna dikkati çeken çalışmalar (Moxley ve Abbas, 2016), alan yazının bir diğer penceresidir. Genel kapsamlı çalışmaların bir bölümünde, kütüphanelerin söz konusu görev tanımıyla, bilgi yoksulluğundan ekonomik yoksulluğa kadar toplumun hemen her tür yoksulluk ve yoksunluğuna getirilecek çözümlerin etki gücünü arttıracığına değinilmektedir (Haider ve Bawden, 2007). Sosyal sorumluluk konusuna ilgili sivil toplum örgütlerinin üzerinden bakan (Kagan, 2008; Knox ve Oltmann, 2018) çalışmalar ise kavramın günümüz kütüphanecilik hizmetleri eksenindeki yerinin daha hızlı bir biçimde fark edilmesini hedeflemiş görünmektedir. Bilişim tabanlı yenilikler ile sivil toplum örgütlenmesi sürecinin referans alınacağı bir yaklaşımla sosyal sorumluluk kavramı ve kütüphanedeki yansımalarının görünürlüğü söz konusu olduğunda da halk kütüphaneleri diğer kütüphaneler ve bilgi merkezi türlerinden bir adım önde durmaktadır.

Uluslararası alan yazınında sosyal sorumluluk konusunu kütüphanecilik bağlamında ele alan çalışmaların önemli bir bölümü, özellikle belli bir kütüphane türü üzerinden sosyal sorumluluğun günümüzdeki önemi ve kütüphane hizmetlerindeki yerine odaklanan araştırmalardır. Bu kısıta sahip araştırmalarda ön plana çıkan iki kütüphane türünün halk kütüphaneleri ve üniversite (akademi) kütüphaneleri olduğu görülmektedir. Sosyal etkileşimin ve buna bağlı olarak toplumsal bütünleşme ve kültürel uyumun kurumun daha öncelikli görev tanımları içinde yer aldığı halk kütüphanelerinin bu noktada biraz daha ön planda olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Odağında halk kütüphanelerinin yer aldığı çalışmalarda, kurumsal sosyal sorumluluk bilinci ile hareket etmenin ve hizmet planlamasının, parçası olunan toplumun çağın koşulları ve beklentilerine göre dönüştürülmesinde doğrudan etkili olacağına dikkat çekilmektedir (Wickramarachchi, 2021). İlgili çalışmalarda, sosyal sorumluluk bilinci ve gereği ile hizmet planlaması yapmanın kütüphanecilik mesleğinin evrensel etik ilkeleri ile organik bağına vurgu yapılmaktadır. Söz konusu çalışmalarda bu iki tutumun başarısının birbirinden güç alacağını, bundan da kütüphanenin, çalışanların ve kullanıcıların tamamının kârlılık elde edeceğini dile getiren yaklaşımları görmek de olanaklıdır (Soltani-Nejad ve diğerleri, 2021). Sosyal sorumluluğun halk kütüphaneleri kapsamında ele alındığı çalışmalarda odaklanılan bir diğer husus da kurumda yürütülen sosyal sorumluluk uygulamalarının çalışanların ve kullanıcıların bakış açılarıyla değerlendirildiği, bu kapsamda sosyal sorumluluğun boyutlarının da karşılaştırmalar yapılarak seçili evrenden elde edilen verilerle analiz edildiği saha araştırmalarıdır (Ferreira ve Siebra, 2021; Adeyemi ve diğerleri, 2024).

Sosyal sorumluluk kavramı tam olarak ön plana çıkarılmış olmasa da Türkiye’de halk kütüphanesi hizmeti verilmesinin merkezi sorumluluğunu üstlenmiş olan Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü’nün (KYGM) de ulusal literatüre tam olarak yansımayan çabaları söz konusudur. Farklı türden etkinlikler, yayınlar ve hizmetlerle geniş bir yelpazeye erişen bu çabaların tamamı doğrudan ya da dolaylı olarak halk kütüphanelerini topluma karşı daha sorumlu olmaya yöneltmektedir. İlerleyen aşamalarda kendi özgünlüğünü de yaratacak olan bu yönelim aynı zamanda halk kütüphanelerinin yenilikçi hizmet anlayışının bir gereğidir. Çocuk, bebek ve gezici kütüphane ile halk kütüphanelerinde mimari uygulamalar çalıştayları, sergiler, gönüllülük esaslı çalışmalar, her yıl farklı temalarla kutlanan ve bu temaların neredeyse tamamı içinde sosyal sorumluluğu da barındıran Kütüphane Haftası etkinlikleri ve değişik konulara odaklanan kampanyalar KYGM’nin bu gereklilikle

yola çıkılan faaliyetleridir (KYGM, 2025). Önemli bir bölümü farklı kamu ve özel sektör temsilcileri ile ciddi iş birlikleri gerektiren bu faaliyetlerin arka planında, hizmet vermekle sorumlu olunan toplumun beklentilerini karşılayabilmek yer alır. Söz konusu kaygı ise beraberinde gizli özne olarak sosyal sorumluluğu da getirir.

Sosyal sorumluluk olgusunun üniversite kütüphaneleri bağlamında ele alındığı araştırmalarda tek bir yükseköğretim kurumu üzerinden sosyal sorumluluk hizmet anlayışının işletilmesinden (Vijesh ve Mohanan, 2018), bir bölge ya da ülke üzerinden genellemelerin ortaya konulduğu (Morillas, Díaz ve Pulido, 2014; Šimić, Mihaljević ve Tolušić, 2018; Jaeger-McEnroe, 2024) çalışmalara rastlamak olanaklıdır. Bu çalışmalarda kurum kimliğini şekillendirirken sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmenin ve hizmet planlamasında söz konusu bilinçlilik hâlinin gözetilmesinin gereği üzerinde durularak, sürecin sonunda elde edilecek kurumsal kazanımlara değinilmektedir. Alan yazınında, halk kütüphanelerinde olduğu gibi, 21'inci yüzyılın bilişim teknolojisi odağında değişen kütüphanecilik anlayışının sosyal sorumluluk algısıyla kütüphanecilik hizmetlerini daha çok yaklaştırdığına vurgu yapılan (Adegbaye, 2023) çalışmalar da bulunmaktadır.

Uluslararası alan yazınında sosyal sorumluluk ve kütüphane yakınsaması bağlamında ilişkili olarak çalışılan diğer alt konular arasında ise genel literatür değerlendirmesinin yapıldığı (Abu Eid ve Hussin, 2023) ve kurumsal sosyal sorumluluğun sürdürülebilirlik ve kurumsal sürdürülebilirlik evreninde süreci kolaylaştıracak bir unsur olarak değerlendirildiği (Sarkar, 2020) araştırmalar bulunmaktadır. Sürdürülebilirlik ve beraberinde getirdiği diğer kavramlar ulusal literatürde sosyal sorumluluğun kütüphaneler ve kütüphanecilikle ilişkilendirildiği neredeyse tek alt çalışma alanıdır. Sayıları son derece az olan bu çalışmalarda kütüphanelerin sosyal sorumluluk bağlamındaki hizmet felsefesi; toplum temelli hizmet, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma ekseninde ele alınmıştır (Akkaya, 2023; Akkaya, 2024; Kavak, 2024). Yine az sayıdaki dolaylı ilişkilendirilmiş çalışmada ise kütüphanelerin toplumsal kültür kurumu olmaları üzerinden, hizmet verilen toplumun sosyal unsurlarını gözetken hizmetlere ilişkin yetenek ve yeterlilikleri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın ön hazırlık sürecinde yapılan literatür taramasında, ulusal yazında farklı disiplinlerde sosyal sorumluluk olgusunun farklı yönleriyle ve ayrıntılı olarak ele alındığı çok sayıda çalışma tespit edilmesine karşın, çalışma başlığında sosyal sorumluluk ya da kurumsal sosyal sorumluluk ile kütüphane kavramlarının birlikte verildiği herhangi bir araştırma tespit edilememiştir. Çalışma bu yönüyle ulusal alan yazınında bir ilk olma özelliğine sahiptir.

Toplumsal kültür kurumlarında sosyal sorumluluk, kültürel ve sanatsal faaliyetler yürüten organizasyonların, toplumda olumlu bir etki yaratmak için üstlendikleri sorumlulukları ifade eder. Bu tür kurumlar, yalnızca kültür ve sanat üretmekle kalmaz, aynı zamanda toplumsal fayda sağlamak, çevresel sürdürülebilirlik oluşturmak, toplumsal eşitlik gibi önemli sosyal sorumluluk alanlarında da aktif olurlar. Toplumsal kültür kurumlarının sosyal sorumlulukları, kültür ve sanat alanının sağladığı potansiyel aracılığıyla toplumu dönüştürmeyi, toplumsal sorunlara dikkat çekmeyi ve insanları daha bilinçli hale getirmeyi hedefler. Bu kurumlar, sadece kültürel değerlerin korunmasından değil, aynı zamanda toplumun daha eşitlikçi, adil ve sürdürülebilir bir şekilde gelişmesinden sorumludur. Henüz ulusal literatüre yansımış olmasa da tanım, görev ve işlevlerinde işaret edildiği gibi, söz konusu sorumluluğu üstlenmesi beklenen kurumlardan biri de kütüphaneler olmalıdır. Bu gereklilik, çalışmanın da çıkış noktalarından birini oluşturmaktadır.

3. Amaç, Kapsam ve Yöntem

IFLA (2012)'ya göre, hangi türden olursa olsun, kütüphanelerin ve bu kütüphanelerde görev yapan kütüphanecilerin temel görevi; kişisel gelişim, eğitim, kültürel zenginleşme, eğlence, ekonomik aktivite ve demokratik katılımı yaygınlaştırmak konusunda bilginin erişilebilir olmasını sağlamaktır. Halk kütüphaneleri ve kütüphanecilerinin bu temel görevi yerine getirirken yaş, cinsiyet, eğitim durumu ve diğer farklılıklara bakmaksızın hizmet sunumu yükümlülüğü vardır. Söz konusu yükümlülük aynı zamanda kütüphanecilik mesleğinin etik ilkelerinin de merkezinde yer alır (Koehler, 2015, s. 12). Meslek bağlamında etik boyutu da olan bu yükümlülük, kütüphanelere ve kütüphanecilere, sunulan hizmetlerde ve bu hizmetlerin planlanmasında sosyal sorumluluğu gözetme, sosyal sorumluluk çalışmalarında yer alma ve bu açıdan da toplumsal farkındalık yaratma misyonu yüklemektedir. Kütüphaneler ve çalışanları, bireyin bilgi ihtiyacını karşılamaktan öte toplumun bütünleşmesine,

kültürel uyumuna ve sürdürülebilir gelişimine ancak bu yaklaşımla katkı sağlayabilir. Bu noktadaki başarı ise günümüzde kütüphanelerin toplumsal kabulü ve saygınlığı için adeta bir ön koşuldur.

Bu çalışmanın amacı; Niğde’de Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphane çalışanlarının sosyal sorumluluk anlayışını ve bu anlayışın kütüphane hizmetlerine nasıl yansıdığını analiz etmektir. Zira kütüphanecilerin sosyal sorumluluk bilinci ve bu sorumluluğu eyleme dönüştürme konusundaki yetenek ve yeterlilikleri, günümüzde kurumsal olarak kütüphanelerin kendilerini topluma kanıtlamalarını sağlayacak en önemli kolaylaştırıcılardan biridir. Sınırlılıklar kapsamında kütüphanecilerin sosyal sorumluluğu nasıl tanımladıklarını, hangi alanlarda sosyal sorumluluk çalışmalarına katıldıklarını ve bu çalışmaların yerel topluma sağladığı katkılar hakkındaki görüşlerini ortaya koymak araştırmanın bütünlüyci hedefi olarak belirlenmiştir.

Araştırmadan elde edilen bulguların, halk kütüphanelerindeki sosyal sorumluluk faaliyetlerinin etkinliğini arttırmaya yönelik politikaların geliştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir. Ortaya konan sonuçların, kütüphanecilerin mesleki gelişimine destek olarak hizmet kalitesinin yükseltilmesine ve toplumun ihtiyaçlarına daha duyarlı bir hizmet anlayışının yerleşmesine yardımcı olacağı değerlendirilmektedir. Araştırmada elde edilen bulgular ve bulgular ışığında varılan sonuçların politika yapıcılar ve yöneticiler için sosyal sorumluluk projelerinin planlanması ve uygulanması konusunda yol gösterici bir kaynak olması çalışmanın nihai başarısı olacaktır.

Araştırma kapsamında yanıt bulunması amaçlanan sorular şu şekilde belirlenmiştir;

- Çalışanlar halk kütüphanesi ve sosyal sorumluluk ilişkisi konusunda kabul edilebilir bir bilinçlilik ve farkındalığa sahip midir?
- Çalışanlar kullanıcılara sundukları hizmetlerin bir sosyal sorumluluk olarak değerlendirilmesi konusunda ne düşünmektedir?
- Çalışanlar kullanıcılara sundukları hizmetlerin hangilerini bir sosyal sorumluluk eylemi olarak değerlendirmektedir?
- Çalışanlar sosyal sorumluluk farkındalığı ve eylemini kurum kimliği ve bu kimliğin toplumsal kabulü açısından nasıl değerlendirmektedir.

Araştırmanın kapsamını, Niğde ili ve ilçelerinde Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğüne bağlı halk kütüphanelerinde görev yapan ve üniversitelerin BBY bölümlerinden mezun olan 16 kütüphane çalışanı oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında aynı zamanda çalışmanın evrenini de oluşturan 16 kütüphane çalışanının tamamı ile görüşülmüş ve görüşmeler gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleştirilmiştir¹. Araştırma yalnızca Niğde ilinde görev yapan halk kütüphanelerindeki kütüphanecilerle sınırlıdır ve elde edilen bulgular, evren dışındaki kütüphaneler ve kütüphaneciler için genelleme yapılamaz. Bu sınırlılık, araştırmanın bulgularının değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmanın kuramsal boyutunun kurgulanmasında alan yazında yer alan kaynakların ve belgelerin incelenmesine dayanan kaynak/belge tarama (Karasar, 2009) veri toplama tekniğinden yararlanılmıştır. Bu süreçte elde edilen verilerin araştırmanın amacına uygun olarak metne dönüştürülmesinde, çalışmanın temel kavramlarının açıklanmasında ve nitel araştırmanın kavramsal altyapının oluşturulmasında ise metnin ele alınan konunun problemine ilişkin olarak betimlemesi ve tasvir edilmesini amaçlayan (Yıldırım ve Şimşek, 2011) betimleme yönteminden yararlanılmıştır. Evreni oluşturan kütüphanecilerin sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramları ile kütüphane ve kütüphaneci ilişkisine ilişkin görüşlerinin ortaya konulmasında ise görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcının iç dünyasına girerek onun ilgili konu ya da durum hakkındaki bakış açısını anlamayı hedefleyen (Patton, 2014) görüşme tekniği ile derlenen bilgilerde veri kaybını en aza indirmek adına, katılımcıların izni ile görüşmeler esnasında ses kaydı alınmıştır. Katılımcıların yalnız 3’ü ses kaydı alınmasını istememiş, bu katılımcılarla yapılan görüşmelerde sorulara verilen yanıtlara ilişkin notlar alınmıştır. Bu bağlamda çalışmada “görüşmenin yarı yapılandırılmış açık uçlu görüşme yürütme,

¹ Görüşme dokümlerine <https://aperta.ulakbim.gov.tr/record/285899> adresinden erişilebilir.

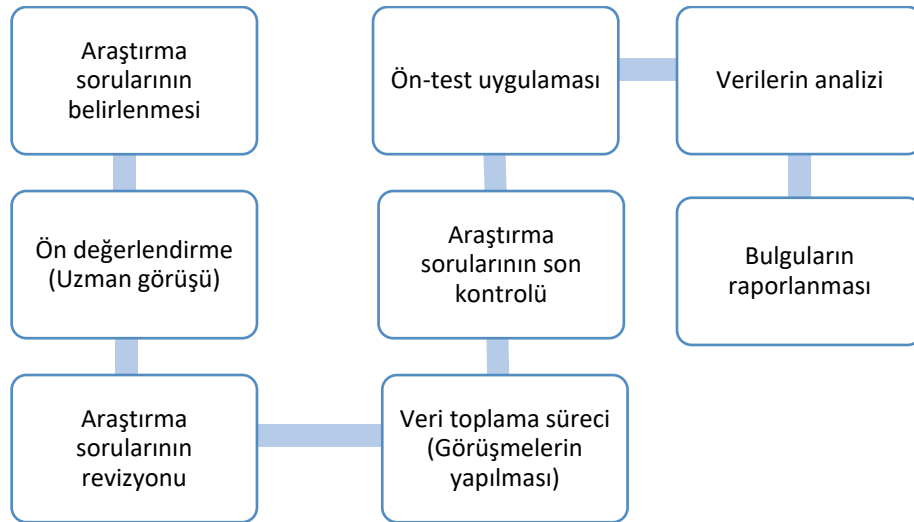
görüşme ses kaydına alma ve ses kaydını yazıya dökme” (Creswell, 2021) alt türü uygulamaya konulmuştur.

Çalışma kapsamında hazırlanan soruların kurgusunda yukarıda listelenen araştırma sorularının yanıtlarının alınabilmesi gözetilmiştir. Bunun yanı sıra, ilgili alan yazınından elde edilen bilgiler ile mesleki deneyimiyle konu hakkında görüş bildirme yetkinliğine sahip olan meslek temsilcilerinin görüşleri de görüşme sorularının nihai biçiminin verilmesinde dikkate alınmıştır. Bu kapsamda oluşturulan görüşme sorularının ilk biçimi, içinde Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü’nün ilgili müdürlük temsilcisi, il halk kütüphanesi yöneticisi, il halk kütüphanesi çalışanı, ilçe halk kütüphanecisi yöneticisi, ilçe halk kütüphanesi çalışanı ve bilgi bilim formasyonuna sahip bir akademisyenin yer aldığı “ön değerlendirme” grubu ile paylaşılmıştır. Gruptan elde edilen geri bildirimler ışığında revize edilen görüşme sorularının yeni biçiminin anlaşılabilirliği için, 12-17 Aralık 2024 tarihleri arasında 5 kişi ile bir ön-test gerçekleştirilmiştir. Ön-test sonuçlarına ilişkin değerlendirmede, bazı sorularda yeniden revizyon yapılarak, görüşme sorularına son biçimi verilmiştir. Son revizyonun ardından, veri toplama süreci başlatılmıştır.

Araştırmanın verileri, sınırları daha önce verilen kütüphane çalışanlarından elde edilmiştir. Katılımda gönüllülük esasının gözetildiği bu süreçte, araştırmanın evrenini oluşturan 16 kişinin tamamı görüşme talebini kabul etmiştir. Görüşmeler, 23 Aralık 2024-13 Ocak 2025 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin %75’i (12 kişi) yüz yüze, geri kalan yüzde 25’i (4 kişi) ise katılımcıların programlarının ve çalışma koşullarının uygun olmaması nedeniyle çevrim içi gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler sırasında, veri kaybını en aza indirmek için, katılımcıların da onayı ile aynı anda ses kaydı da alınmıştır. Söz konusu ses kayıtlarının deşifre edilerek görüşme ayrıntıları ile karşılaştırılmasının ardından veriler bir bütün olarak analiz edilmiştir. Süreç içerisinde oluşan çalışma basamakları Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1

Veri toplama süreci

Çalışmada, nitel araştırmaların bilimselliği açısından son derece önemli olan etik ilke ve süreçlere uyulmuş, Merriam (2015, s. 221) tarafından nitel araştırmaların geçerlilik ve güvenilirliğin sağlanması amacıyla geliştirilen stratejiler dikkate alınmıştır. Çalışma kapsamında katılımcıların araştırma konusuna ilişkin görüşlerine başvurmak noktasında kolaylık sağlaması için katılımcılara K1 (Katılımcı 1)’den başlayarak K16 (Katılımcı 16)’ya kadar özel bir kod verilmiştir. Görüşmeler gerçekleşikten sonra aynı gün deşifre edilmiş ve yapılan kodlamalarla ilişkilendirilmiştir. Bütün görüşmeler tamamlandıktan sonra deşifrelerin analizi MAXQDA nitel araştırma programından yararlanılarak yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, verilen yanıtlara göre oluşan temalar bireysel sosyal sorumluluk ve kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımları referans alınarak aşağıdaki şekilde oluşmuştur:

Bireysel Yaklaşım

- Halk kütüphanesinin sosyal sorumluluk algısı
- Sosyal sorumluluk faaliyetlerinin etkisi
- Katılım ve mesleki gelişim

Kurumsal Yaklaşım

- Sosyal sorumluluk uygulamaları
- Sosyal sorumluluk çalışmalarının etkisi
- Karşılaşılan zorluklar
- Geliştirme ve stratejiler

Çalışmada görüşmelerin bilimsel etik ilkelere uygunluğu adına İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulundan 11.12.2024 tarihinde 2024/21-03 karar numarası ile etik izin alınmıştır.

4. Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde Niğde’de halk kütüphanelerinde görev yapan kütüphanecilerin bireysel ve kurumsal düzeyde sosyal sorumluluk algıları, bu algıların kütüphane hizmetlerine yansımaları ve toplumsal katkıları üzerine elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bireysel sosyal sorumluluk yaklaşımı 3 temada 9 soru, kurumsal sosyal sorumluluk yaklaşımı ise 5 temada 11 soru olarak hazırlanmıştır.

Bulgularda ilk göze çarpan ve neredeyse tüm katılımcılarda ortak bir vurgu olarak öne çıkan nokta; halk kütüphanesinin kurumsal olarak topluma daha geniş bir sosyal ve kültürel boyutta hizmet vermek istediği, kütüphanecilerin bununla ilgili çalışmalar yaptığı, kütüphanecilerin sosyal sorumluluk bilinci ve isteğinin yüksek olduğudur. Kütüphanecilerin kütüphaneyi “toplumsal kültür kurumu” kimliği ile nitelemeyi benimsediği, bu kimliğin hakkını verebilecek sosyal sorumluluk projeleri için çalışırken kurumsal, toplumsal ve altyapısal bazı engellerle karşılaştığı bir diğer genel bulgudur. Elde edilen bulguların ayrıntısı, çalışmada belirlenen yaklaşımlar ve öncelikler gözetilerek aşağıda verilmiştir.

4.1. Bireysel Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı

4.1.1. Halk Kütüphanesinin Sosyal Sorumluluk Algısına Yönelik Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcılardan halk kütüphanesinin sosyal sorumluluk algısına ilişkin görüşlerini paylaşmaları istenmiştir. Elde edilen verilere göre katılımcılar için en önemli nokta, halk kütüphanelerinin kapsayıcı erişim ve çeşitliliği destekleyen toplumsal bir kültür kurumu olduğu saptamasıdır. Katılımcılar halk kütüphanesinin yalnızca kitap ödünç verme veya sessiz çalışma alanı sunma işlevini aşarak topluma dönük zengin bir kültür odağı hâline gelmesi gerektiği konusunda hemfikir görünmüştür. Katılımcılara yöneltilen “Halk kütüphanesinin toplumsal bir kültür kurumu olması konusunda ne düşünüyorsunuz?”, “Halk kütüphanesinin toplumsal sorumluluklarını nasıl tanımlarsınız?” ve “Halk kütüphanesinin topluma hizmet ederken en önemli öncelikleri sizce nelerdir?” soruları “Halk Kütüphanesinin Sosyal Sorumluluk Algısı” teması altında bütüncül bir yaklaşımla “bilgi erişimi”, “eğitim ve yaşam boyu öğrenme”, “fiziksel ortam”, “kapsayıcı erişim ve çeşitlilik”, “kullanıcı odaklılık”, “kültürel bağ ve aktarım”, “kültürel etkinlikler”, “kütüphane misyonu”, “okuma kültürü”, “paydaş iş birliği”, “sosyal işlev”, “toplumsal duyarlılık”, “toplumsal kimlik” temaları ile incelenmiştir. Elde edilen verilere göre “kapsayıcı erişim ve çeşitlilik” katılımcılar tarafından öncelikli toplumsal sosyal sorumluluk olarak belirtilmiştir. Bu konuda en dikkati çeken açıklamalardan birini dile getiren katılımcı söz konusu duyarlılığı şu şekilde nitelemiştir:

“...Ücretsiz hizmet vermemiz, yediden yetmişe geniş bir yaş grubuna hitap etmemizi sağlıyor. Bu da toplumun her kesimine daha kolay ulaşabilmemiz anlamına geliyor...” (K1)

“Toplumsal kimlik ve değer” ise bu bağlam altında dikkat çeken başka bir nokta olmuştur. Dokuz katılımcı kütüphanelerin toplumsal sorunlara duyarlılık, kültürel bağ ve aktarımı sağlama, bulunduğu yerin kültürünü yansıtırma sorumlulukları nedeniyle önemli bir kültürel merkez olduğunu belirtmişlerdir. Bu noktada bir katılımcının şu ifadeleri dikkat çekmiştir:

“...kütüphaneler birçok kuruma göre daha fazla ilgi çekebilir. Çünkü kütüphaneler imaj olarak sosyal sorumluluğa çok uygun kurumlar. Yediden yetmişe herkese açık olduğu için sosyal sorumluluk alanında çok güçlü bir konumda...” (K2)

Ortak kanısı halk kütüphanesinin sahip olduğu toplumsal sorumlulukların yalnızca bilgi hizmetleriyle sınırlı kalmaması yönünde olan katılımcılar, kültürel, kapsayıcı ve erişilebilir etkinliklerle kullanıcıları kütüphaneye çekmenin önemini vurgulamıştır. Kullanıcı odaklı düşünüp kitlesini iyi tanımanın önemini vurgulayan K15, bulunulan bölgenin kültürel ve sosyal dokusuna göre faaliyet yürütmek yönünde “...Her ilçe veya şehrin ihtiyaçları farklı. Kütüphanenin de buna göre hizmet ve kaynak sunması gerekiyor.” ifadelerini kullanarak kullanıcı odaklılığın altını çizmiştir.

Bir diğer dikkat çeken husus olan “kültürel etkinlikler”, katılımcılar tarafından sıklıkla dile getirilen sosyal sorumluluk faaliyetlerinden biri olmuştur. Bu konuya ilişkin yaklaşımında K5, “hem bilgiye erişim sağlamak hem de çeşitli etkinliklerle okuma alışkanlığı kazandırmak, kültürü yaşatmak görevleri arasında. Kütüphaneler, kitaplar ve etkinlikler aracılığıyla bu sorumluluklarını yerine getirir.” ifadelerini kullanmıştır. Katılımcılara göre etkinlikler sadece kütüphaneye gelen kullanıcıyla değil, kütüphane sınırlarının dışına çıkarak, geniş çaplı sosyal destek faaliyetiyle de gerçekleştirilmektedir. Söz konusu yayılım aynı zamanda kütüphanelerin sosyal sorumluluğunun bir parçası olarak da değerlendirilmektedir. Deprem sonrası bölgede gezici kütüphane hizmeti aracılığıyla hizmet sunmak, çeşitli sivil toplum örgütleriyle iş birliği yapmak bu işleve dair önemli örnekler olarak belirtilmektedir.

Katılımcıların değerlendirmeleri, halk kütüphanelerinin sosyal ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirebilmesinin, hizmet kalitesini artıracak mesleki eğitimler, ek kaynaklar ve iş birlikleri sayesinde mümkün olabileceğini göstermiştir. Bu yönüyle katılımcıların ifadeleri, halk kütüphanelerinin güçlü bir kurumsal potansiyel taşıdığını, sosyal ve kültürel açıdan vazgeçilemez bir paydaş olduğuna işaret etmektedir.

4.1.2. Bireysel Yaklaşımda Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Etkisine Yönelik Bulgular

Katılımcıların, “Halk kütüphanelerini sosyal ve kültürel ihtiyacı karşılama sorumluluğu”, “Kütüphanecilerin toplumsal sorunlar hakkında farkındalık yaratma rolü” ve “Kütüphanelerdeki sosyal sorumluluk çalışmalarının yerel topluluğa etkisi” konularındaki görüşleri büyük ölçüde benzerlik gösterirken, uygulamalardaki farklılıklar ve kısıtlar açıkça görülmüştür. Söz konusu ortak paydalar ve farklılıklar gözetilmeksizin katılımcıların ortak duyarlılığında ön plana çıkan kavramların yoğunluk durumu, Şekil 2’de verilen kelime bulutunda gösterilmiştir.

Şekil 2

Bireysel Sosyal Sorumluluk Anlayışının Kelime Bulutu

Bu bölümde görüşmelerde elde edilen veriler “dezavantajlı gruplara ulaşım”, “hedef kitle genişletme”, “kültürel aktarım”, “kütüphane bilinirliği ve etki”, “kütüphane etkinliklerinin etkisi”, “kütüphane kullanım amaçları”, “kütüphanecilerin rolü”, “kütüphanenin liderlik rolü”, “okuma kültürü ve eğitim”, “paydaş katılımı ve iş birliği”, “toplumsal dönüşüm” ve “toplumsal farkındalık” temaları üzerinden analiz edilmiştir.

Katılımcıların çoğu, özel gün ve haftalarda düzenlenen etkinliklerin toplumsal farkındalığı artırdığını belirtmiştir. Bu farkındalık yaratma rolünün kütüphanenin temel misyonlarından birisi haline gelmesi gerektiğini savunan bir görüş şu şekilde ifade edilmiştir:

“Önemli gün ve haftalarda farkındalık programları düzenleyerek toplumsal sorunlara dikkat çekiyoruz. Engelliler haftası, yaşlılar haftası gibi özel günlerde etkinlikler yaparak bu konularda toplumsal bilinci artırmaya çalışıyoruz. Göç veya diğer sosyal sorunlar için de benzer çalışmalar yapılabilir, fırsat eşitliğini vurgulayabiliriz.” (K4)

Genel eğilimin kütüphanelerin yalnız veya iş birlikleriyle, toplumu bir araya getiren, toplumsal farkındalık oluşturan ve bu yönüyle toplumsal dönüşümü sağlayan kurumlar olduğu görülmüştür. Katılımcılar, kütüphanenin bu görevi yerine getirirken fiziksel eksikliklerin kütüphaneyi ve kütüphaneciyi sınırladığını da ifade etmişlerdir. Bir katılımcı konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

“Aslında çok güzel şeyler yapılabilir ama bizim kütüphanemizde alan yetersizliği var. Mesela atölyeler kurmak isteriz ama uygun yerimiz yok. Kısıtlı imkânlarla akıl-zekâ oyunları, el işi etkinlikleri yapıyoruz. Daha kapsamlı etkinlikler için alan ve malzeme gerekiyor.” (K3)

Katılımcılar, kütüphanecilerin toplumsal farkındalık yaratma rolünün büyük önem arz ettiğini belirtmişlerdir. Engelliler için erişilebilirlik sorunlarından çevre bilincine, eğitimden insan haklarına kadar birçok konuda etkinlikler ve çalışmalar yapmanın öneminden bahsederken daha aktif olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. K10 bu rol için, “Bu çok önemli bir görev. Hatta birincil görevlerimizden diyebilirim.” ifadelerini kullanırken K8, “Çok etkin olduğumuzu düşünmüyorum. Daha geri plandayız. Toplumsal sorunlar konusunda farkındalık yaratma rolümüz ikincil konumda kalıyor.” ifadeleriyle bu rolü tam anlamıyla gerçekleştirmediğini belirtmiştir.

Katılımcıların önemli bir bölümü sosyal sorumluluk projelerinin ve etkinliklerinin yerel düzeyde olumlu bir izlenim bıraktığını ve kütüphaneye olan ilgiyi artırdığını belirtmiştir. Yerel halktan gelen geri bildirimlerden bahseden bir katılımcı şu ifadelerle yer vermiştir:

“Kütüphanemiz oldukça aktif, toplumsal farkındalık yaratıyor. Yerel halktan da bu yönde olumlu geri dönüşler alıyoruz. “Daha önce bu kadar aktif bir kütüphane görmemiştik” diyenler oluyor. Bu da bizim çalışmalarımızın toplumda yankı bulduğunu gösteriyor.” (K4)

Farklı bir görüş olarak iki katılımcı (K4 ve K7) kütüphanelerinin kent içinde bulunduğu konumların, veya kent sakinleri arasında tanınırlığın düşük olması nedeniyle sınırlı etki edebildiklerini ifade etmiştir. Bir katılımcı da toplumun ilgisizliğini şu cümlelerle açıklamıştır:

“...Halk genelde kütüphaneyi ders çalışma yeri olarak görüyor. Etkinlikler ya da sosyal sorumluluk projeleri için gelen çok fazla yok. Toplum bu konuda biraz ilgisiz.” (K8)

Genel bir değerlendirme yapıldığında katılımcıların çoğu sosyal sorumluluk projelerinde yeterince aktif olması durumunda yerel topluluk nezdinde önemli bir toplumsal etki yaratabileceğini kabul etmektedir. Belirli engellere rağmen yapılan faaliyetler (özel gün ve haftalarda yapılan etkinlikler olsa bile) toplumda iyi karşılık bulup, algıyı olumlu yönde dönüştürmektedir. Bu değerlendirme sonucunda şu iki boyut belirginleşmektedir; *kütüphane olanaklarını geliştirerek daha etkin hizmet sunma ihtiyacı* ve *farkındalık ve katılımı artıracak iş birlikleri*. Buna karşın, katılımcıların büyük çoğunluğu ister istemez üstlendiği “sosyal sorumluluğu” yerelde önemli karşılık bulduğu ve bu karşılığın niteliğinin kütüphaneye sunulan destek ve kütüphanecilerin inisiyatif alabilme becerisiyle doğru orantılı olduğu görüşünde birleşmektedir.

4.1.3. Sosyal Sorumluluk Projelerine Katılım ve Mesleki Gelişime Etkilerine Yönelik Bulgular

Bu tema altında yer alan üç soru, kütüphanecilerin sosyal sorumluluk çalışmalarına katılım düzeylerini, hangi programlarda yer aldıklarını ve bu deneyimin kendi mesleki gelişimleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların verdiği yanıtlar, kütüphanecilerin çoğunlukla imkânlar dâhilinde aktif olmaya çalıştıklarını, katıldıkları programlarda farklı beceriler ve yetkinlikler kazandıklarını ve mesleğe dair bakış açılarını genişlettiklerini göstermiştir. Diğer yandan kütüphanecilerin bazılarında kütüphanenin insan kaynağı eksikliğinden dolayı, söz konusu faaliyet ve hizmetlere sınırlı katılım olanağı bulabildiği dikkat çekmiştir. Bu bölümdeki yanıtlar ‘Etkinlikler’ ve ‘Gelişim Alanları’ olmak üzere iki tema altında incelenmiştir. Temaların alt alanlarında ön plana çıkan unsurlar ise aşağıda listelenmiştir.

Etkinlikler;

- Çocuklara yönelik etkinlikler
- Engellilere yönelik etkinlikler
- Sosyal sorumluluk faaliyetleri
- Kişisel gelişim etkinlikleri
- Kültürel etkinlikler
- Toplumsal dayanışma etkinlikleri

Gelişim Alanları;

- Çok yönlü beceri kazanma
- Empati geliştirme
- Farklı gruplarla etkileşim
- İş birliği ve ağ genişletme
- Kişisel gelişim
- Kullanıcı ihtiyaçlarını anlama
- Manevi tatmin
- Mesleki dönüşüm
- Toplumla yakınlaşma

Bu temada katılımcılara yöneltilen “*Kütüphanenizin sosyal sorumluluk çalışmalarında aktif olarak yer alıyor musunuz?*” sorusuna yanıt olarak 13 katılımcı düzenli olarak yer aldığını, 2 katılımcı ara sıra yer aldığını, 1 katılımcı da bulunduğu kütüphaneye yeni atandığı için henüz aktif yer alamadığını ama zamanla aktif olmayı planladığını belirtmiştir.

Katılımcıların bahsettikleri sosyal sorumluluk programlarının çeşitli alanlarda gerçekleştiği görülmüştür. Bu programlarda en sık tekrarlanan çalışmalar şu şekilde sıralanabilir:

- *Afet durumunda gönüllü olma:* Deprem bölgesinde gezici kütüphane hizmetleri verme.
- *Gezici kütüphane hizmetleri:* Kırsal kesimlere kitap desteği.
- *Çocuk ve gençlere yönelik etkinlikler:* Çocuklar İçin Felsefe (P4C), el sanatları atölyesi, masal ve şiir, özel gün ve haftalarda yapılan etkinlikler, sokak oyunları öğretimi, anne-çocuk atölyeleri, zekâ oyunları.
- *Engellilere yönelik çalışmalar:* İşaret dili eğitimleri ve farkındalık eğitimleri.
- *Kültürel ve sanatsal projeler:* Okuma etkinlikleri, sinema, drama, okur-yazar buluşmaları, kitap kulübü etkinlikleri ve kültür aktarımı.
- *Kişisel Gelişim Etkinlikleri:* Bireysel kariyer planlaması, yetkinlik ya da entelektüel birikimi hedefleyen çabalar.
- *Dezavantajlı Gruplara Yönelik Çalışmalar:* Fiziksel, zihinsel, dilsel, kültürel vb. dezavantajlı grupları hedefleyen çalışmalar.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, sosyal sorumluluk projelerinde yer almanın kişisel ve mesleki becerilerini geliştirdiğini ifade etmiştir. Farkındalık artışı, toplumla yakınlaşma, mesleki tatmin, iletişim ve halkla ilişkiler becerisinin geliştiğine dair düşüncelerini ifade eden bir katılımcı şu cümleleri kullanmıştır:

“...Empati duygumu geliştiriyor, insanların gereksinimlerini anlamamı sağlıyor. Kitap tavsiyelerinde daha bilinçli davranabiliyorum. Farklı insanlarla tanışıyorum, hitabet yeteneğim gelişiyor. Akademik çalışmalarım, yüksek lisansım ve iletişim becerilerimde büyük katkısı oluyor.” (K5)

Başka bir katılımcı da çalışmalarda aldığı görevlerden edindiği becerileri şöyle ifade etmektedir:

“Sunuculuk yaparak hitabet yeteneğimi geliştiriyorum. Sosyal medyanın yönetimi, video montaj, tasarım gibi beceriler ediniyorum. Normalde çok sessiz, durağan bir meslek diye düşünülen kütüphanecilik, böylece farklı yetenekler kazanmama yardımcı oluyor.” (K3)

Bu süreçte üzerinde durulan bir diğer önemli kazanımın da kurumlar arası iş birliği ve ağ kurma becerisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların bu tür iş birliklerinde rol almasının hem kurumsal hem de kişisel etkileşim ağını geliştirdiği belirtilmiştir. Bu konuda bir katılımcının görüşü şöyle olmuştur:

“Eskiden tek başına 'kitap veren kütüphaneci' modeli vardı. Artık kütüphanecilik, iş birlikleri kurmayı, organizasyon yapmayı gerektiriyor.” (K11)

Elde edilen veriler ışığında, genel olarak halk kütüphanesi çalışanlarının sosyal sorumluluk çalışmalarına katılmaya oldukça istekli oldukları görülmüştür. Kütüphaneciler gönüllülük esasına dayalı veya kurumlarla iş birliği yaparak pek çok alanda kendilerini geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Hem kurumların hem de çalışanların desteğiyle sürdürülen bu çalışmalar, kütüphanenin daha kapsayıcı olmasını sağlamakta ve toplumsal dönüşüm sürecindeki rolünü pekiştirmektedir.

4.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk Yaklaşımı

4.2.1. Sosyal Sorumluluk Uygulamalarına İlişkin Bulgular

Bu tema altında yer alan üç soruda ‘düzenli sosyal sorumluluk çalışmaları’, ‘toplumsal sorunlara ilişkin etkinlik çeşitliliği’ ve ‘kütüphane çalışanlarının sosyal sorumluluk bilinci’ kurumsal düzeyde ele alınmıştır. Temada incelenen ilk soru olan “Kütüphanenizde düzenli olarak sosyal sorumluluk çalışmaları yapıyor mu?” sorusuna yanıt olarak 8 katılımcı düzenli olarak yaptıklarını, 8 katılımcı da ara sıra yaptıklarını belirtmiştir. Görüşmede düzenli etkinliklerde genellikle özel gün ve haftaların ön plana çıktığı görülmüştür.

Kütüphanede hangi toplumsal sorunlara ilişkin çalışmalar yapıldığına dair soruya verilen yanıtlar ise şu temalarla incelenmiştir:

- Dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar
- Dönemsel etkinlikler
- Eğitim odaklı çalışmalar
- Engellilere yönelik çalışmalar
- Öğrenci odaklı çalışmalar
- Toplumsal sorun odaklı projeler

Yanıtlar değerlendirildiğinde, katılımcıların genellikle engellilere ve dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Bina erişilebilirliği (sarı çizgiler, tuvaletlerde alarm sistemleri) işaret dili etkinlikleri ve engelli bireylerin kütüphaneye uyumu, birçok katılımcı tarafından bu bağlamda dile getirilen başlıklardır. Bu konuya ilişkin dikkat çeken bir katılımcı görüşü şu şekilde ifade edilmiştir:

“Genelde engellilerle ilgili bina erişilebilirliğine yönelik çalışmalar yaptık. Engelli yolu, sarı çizgiler, tuvaletlerde alarm sistemleri gibi düzenlemeler var.” (K1)

Katılımcılar kırsal kesime hizmet götürme ve cezaevlerine kitap göndererek dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar yapıldığını da belirtmiştir. Katılımcılar, anne-çocuk ilişkisinden ergenlik dönemine kadar pek çok konuda yazar ve uzmanlarla buluşmalar yaptıklarını, farklı ülkelerden gelen öğrencilerle kültür aktarımı gerçekleştirdiklerini, fen atölyeleriyle çocukların öğrenme hevesini artırdıklarını ifade etmiştir. Bu çeşitlilik, kütüphanelerin gündemdeki konuları takip ederek kendini ‘esnek’ biçimde konumlandırabildiğini göstermektedir. Bir katılımcı bu esneklik konusunu şu ifadelerle vurgulamıştır:

“...Önemli gün ve haftalarda mutlaka bir şeyler yapmaya çalışıyoruz. Sergiler, etkinlikler, duyurular... Nerede bir sorun varsa oraya koşuyoruz diyebilirim. Deprem oldu, Hatay’a gittik, eğitimler yapıyoruz. Esnek davranıyoruz, gündemdeki sorunlara göre hareket ediyoruz.” (K3)

Katılımcıların 5’i, kütüphanelerinde Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü mezunlarının sosyal sorumluluk açısından daha hassas ve istekli olduğunu dile getirmiştir. Bu noktada öne çıkan bir görüş şöyle ifade edilmiştir:

“Bilgi ve Belge Yönetimi mezunu personel bu konuda hassas oluyor. Tabii diğer kadrolarda da bilinç var. Genelde çalışanlar sosyal sorumluluk alanında duyarlılar ama kütüphanecilik eğitimi alanlar bu konuda daha bilinçli diyebilirim.” (K4)

Bununla birlikte duyarlılık düzeyinin kişiden kişiye değiştiğinin altını çizen bir katılımcı bu düşüncesini şöyle açıklamıştır:

“Kişiye göre değişiyor. Bu biraz karakter meselesi. Kimisi çok duyarlı ve her konuda elinden geleni yapıyor, kimisi daha az duyarlı.” (K7)

Genel değerlendirmede ise katılımcılar ortalama bir bilinç düzeyinin olduğunu vurgulamıştır. Genelde çalışanların duyarlı olduğu ama bu farkındalığın artırılmasının gerektiği ortak bir görüş olarak öne çıkmıştır.

4.2.2. Kurumsal Yaklaşımda Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Etkisine Yönelik Bulgular

İki soruya yanıt istenen bu temada kütüphanecilerin kütüphane adına yürüttükleri sosyal sorumluluk çalışmalarının kurumun toplumdaki itibarı üzerindeki etkisi ile kütüphanenin bireylere sağladığı en önemli sosyal katkıların ne olduğu tartışılmıştır. Sorulara verilen yanıtlar, kütüphanenin toplumdaki algısını güçlendirmenin yanı sıra, topluma “okuma alışkanlığı kazandırma”, “sosyalleşme imkânı sunma” ve “fırsat eşitliği yaratma” gibi çeşitli katkılarda bulunduğunu göstermiştir. Bu bölümde verilen yanıtlar, “Sosyal sorumluluk çalışmalarının kütüphanenin toplumdaki itibarı üzerinde etkisi” ve “Topluma sağlanan sosyal katkı” olmak üzere iki ana temada ve aşağıda listelenen alt temalarda incelenmiştir:

Sosyal sorumluluk çalışmalarının kütüphanenin toplumdaki itibarı üzerinde etkisi

- Algı değişimi
- Hizmet kalitesi
- Kurumsal görünürlük
- Kurumsal itibar
- Toplumsal değer
- Toplumsal farkındalık

Topluma sağlanan sosyal katkı

- Bilgi edinme
- Eğitim desteği
- Fırsat eşitliği
- Kendini geliştirme
- Okuma alışkanlığı
- Öz güven kazanımı
- Rahat çalışma ortamı
- Sosyalleşme
- Toplumsal farkındalık
- Yaşam boyu öğrenme

Katılımcıların hepsinin, sosyal sorumluluk projeleri sayesinde kütüphanenin toplum nezdinde K2’nin ifade ettiği biçimiyle “daha güvenilir, anlaşılır ve hizmet eden bir kurum” olarak algılandığı konusunda fikir birliği içinde olduğu görülmüştür. Verilen yanıtlara göre kütüphane artık sadece ders çalışma yeri değil, herkesi kucaklayan, ihtiyaçlara yanıt veren bir yer olarak algılanmaktadır. Sosyal sorumluluk

projeleri, kütüphaneye yönelik farkındalığı artırmakta, insanların kütüphaneyi daha yakından tanımalarını ve kullanmalarını sağlamaktadır. Katılımcılar arsında dikkat çeken bir ifade genel kanıyı destekler niteliktedir:

“...Mesela eskiden kütüphanenin nerede olduğunu bile bilmeyen insanlar, bu tür çalışmalarla haberdar olup gelip kullanmaya başladı.” (K15)

Katılımcılara göre kütüphanenin topluma sağladığı en büyük katkılar, eğitim desteği, sosyalleşme ve okuma kültürü oluşturmak olmuştur. Okuma kültürü oluşturmada K5 “okuma alışkanlığı geliştirmek” ifadesini vurgularken, K6 ve K7 bu çalışmaların “kitap sevgisi” aşılamaadaki rolünü dile getirmişlerdir. Bununla birlikte “sosyalleşme imkânı” vurgusu da öne çıkmaktadır. Bir katılımcı sosyalleşme konusundaki düşüncelerini şu sözlerle açıklamıştır:

“Kütüphanenin sosyalleşme imkânı sunması çok önemli. Kitap kulübü, anne-çocuk etkinlikleri, şiir okumaları gibi programlar insanları bir araya getiriyor.” (K9)

Genel tabloda sosyal sorumluluk projelerinin kütüphaneye yönelik algıyı dönüştürdüğü, kurumsal itibarı yükselttiği ve toplumdaki bireyler açısından hem entelektüel hem de sosyal gelişime katkı sağladığı görülmektedir. Bu durum, kütüphanenin kültürel bellek ve bilgi merkezi kimliğine ilave olarak, toplumsal etkileşim ve değişim noktası rolünü de başarıyla üstlenebileceğini göstermesi açısından önemlidir.

4.2.3. Karşılaşılan Zorluklara Yönelik Bulgular

Bu tema altında kütüphanede yürütülen veya yürütülmesi planlanan sosyal sorumluluk projelerinin önündeki engeller ve bu projelerin planlama ve uygulama aşamalarında karşılaşılan güçlükler ele alınmıştır. Katılımcıların yanıtları, kütüphanelerin sosyal ve kültürel hizmet misyonunu yerine getirmeye çalışırken ortak bir dizi yapısal ve yönetsel güçlüklerle karşı karşıya olduğunu göstermektedir. Katılımcılar tarafından verilen yanıtlar “sosyal sorumluluk çalışmalarının önündeki engeller” ve “Sosyal sorumluluk çalışmalarının yürütülmesi sırasında karşılaşılan zorluklar” olarak iki temada ve aşağıda belirtilen alt konularda incelenmiştir:

Sosyal sorumluluk çalışmalarının önündeki engeller

- Bütçe eksikliği
- Gönüllü desteği eksikliği
- Konum dezavantajı
- Kurumsal destek yetersizliği
- Mekân yetersizliği
- Personel yetersizliği

Sosyal sorumluluk çalışmalarının yürütülmesi sırasında karşılaşılan zorluklar

- Algı ve farkındalık eksikliği
- Erişilebilirlik sorunları
- İş birliği zorlukları
- Kaynak ve altyapı yetersizlikleri
- Motivasyon ve ilgi eksikliği

Değerlendirmede 13 katılımcı tarafından bahsedilen “bütçe eksikliği”, karşılaşılan zorluklarda ilk sıraya konulan unsurdur. Bütçeden sonraki en büyük engelse 9 katılımcının yanıtlarıyla “mekân yetersizliği” olarak saptanmıştır. Etkinlikler için gereken “fiziksel alanın sınırlı olması” ve “maddi kaynakların yetersizliği”, birçok planın hayata geçirilmemesi nedeni olarak gösterilmiştir. İfadelerde genel olarak bütçe fiziksel alan yetersizliği birlikte vurgulanmıştır. Katılımcılardan birisi bu konudaki düşüncesini aşağıdaki cümlelerle dile getirmiştir:

“Bütçe eksikliği, atölye alanlarının olmaması gibi fiziki ve maddi yetersizlikler en büyük engel. Bu yüzden hayal ettiğimiz birçok etkinliği gerçekleştiremiyoruz.” (K2)

Katılımcılar tarafından tekrarlanan diğer bir engelse personel eksikliği olmuştur. K15 “imkânlar kısıtlı. Özellikle ilçelerde personel sayısı ve bütçe yetersiz kalıyor.” ifadesiyle personel sayısının yetersizliğine

vurgu yapmıştır. **K10** da bu düşüncüyü desteklercesine “personel yetersizliği, bütçe eksikliği, mekân sıkıntısı. Tek başına her şeye yetişmek zor.” diyerek personel eksikliklerini dile getirmiştir.

Kütüphane gönüllülerinin sayısının azlığı, sosyal sorumluluk temelli hizmet anlayışını engelleyen unsur olarak dile getirilen hususlardan biridir. **K8**, bu gerekliliği aynı zamanda kütüphane toplum bütünleşmesini kolaylaştıran bir iş birliği olarak tanımlamıştır. Kütüphane gönüllüsü eksikliği hakkında dikkat çekilen başka bir ifadede **K16** “gönüllülük eksikliği önemli bir engel. Yeterince gönüllü desteği alamıyoruz. Herkesin ilgisi farklı...” sözlerine yer vermiştir.

Kurumsal destek eksikliği konusunda görüş belirten **K1**, “...yönetimsel anlamda da çok büyük bir destek göremiyoruz.” ifadelerini kullanmıştır. Ayrıca katılımcıların malzeme temininde yaşadığı sorunlar, çalışmalarda yalnızlık hissetmeleri, altyapı sorunları, iş birliği eksikliği de kurumsal destek eksikliğinin yansımalarını göstermektedir

Sosyal sorumluluk çalışmalarının planlanması ve yürütülmesi sırasında karşılaşılan zorluklar daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirilip bütçe, personel ve fiziki alan gibi etkenler “kaynak ve altyapı sorunları” olarak tek başlıkta değerlendirilmiştir. Kaynak ve altyapı yetersizliği sosyal sorumluluk çalışmalarının yürütülmesi sırasında da en büyük etkiye sahip olmuştur. Katılımcıların 13’ü kaynak ve altyapı yetersizliğine dikkat çekmiştir. Bu konuya vurgu yapan bir katılımcı fikrini şu sözlerle ifade etmiştir:

“...Bazen yapmak istediğimiz etkinlikleri sırf bütçe yetersizliği yüzünden yapamıyoruz.”
(K12)

Dikkat çekilen başka bir nokta ise “Algı ve farkındalık eksikliği” olmuştur. Bir katılımcının konuyla ilgili görüşü şu şekildedir:

“Halka ulaşmak zor. Önyargılar var. İnsanlar kütüphaneyi sadece kitap ödünç alma veya ders çalışma yeri olarak görüyor. ... Toplumun kütüphaneye zaman ayırma bilinci yok. Bu da projeleri zorlaştırıyor.” **(K1)**

Özellikle kurumlar arası iş birliği ve kurumsal destek eksikliği projelerin planlama aşamasında tekrar edilen bir sorun olarak öne çıkmıştır. İlgi eksikliği de bu konuyla paralellik göstermiştir. Özellikle protokollerin sosyal sorumluluk çalışmaları sırasında işlerini kolaylaştıracağını düşünen katılımcıların birbirini destekleyen ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Kurumlar arası iş birliğinin eksikliği büyük bir sorun. Örneğin gezici kütüphaneyi bir okulun bahçesine [götürmek için] izin alırken bile zorluklar yaşanabiliyor. Bir protokol, resmi iş birliği olmadığı sürece engellerle karşılaşılabiliyor.” **(K2)**

“Paydaşlarla iş birliği bazen zor olabiliyor. Okulların veya diğer kurumların programlarına uymak, zamanlarını ayarlamak sıkıntı yaratabiliyor. Protokollerle bu işi kolaylaştırabiliriz.”
(K4)

“Toplumun veya diğer kurumların ilgisizliği olabiliyor. İş birliği yapmak şart ama bazen yeterli destek alamıyoruz. Yönetim desteğinin sınırlı olması, planlama sürecini zora sokuyor.” **(K11)**

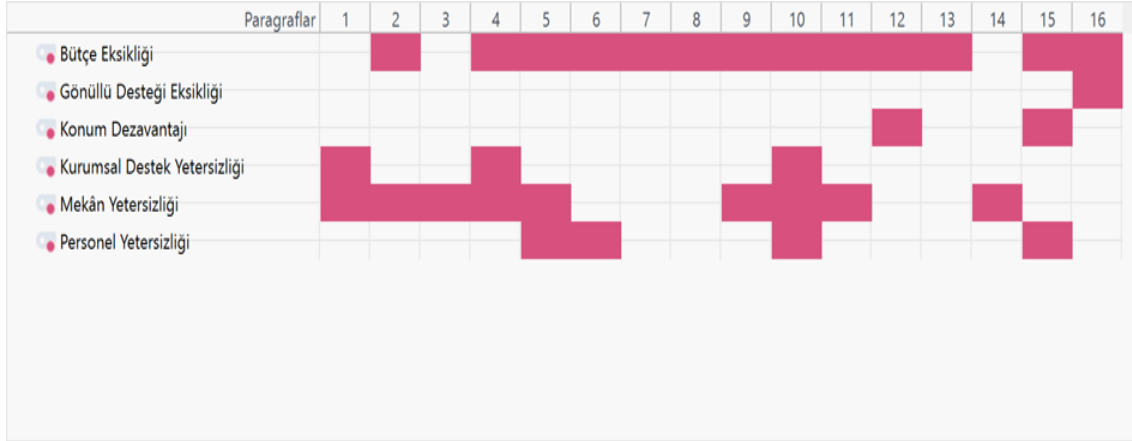
Son olarak “personelin proje yönetimi ve uygulama konusunda kendini yeterli görmemesi” de bir zorluk olarak ifade edilmiştir. Bu konuda katılımcılardan biri görüşünü şu şekilde dile getirmiştir:

“Ne yapacağımızı tam bilmeden, kendi yöntemlerimizle ilerliyoruz. Profesyonel bir eğitim eksikliği söz konusu.” **(K8)**

Kurumsal boyutta olmasına karşın, etki alanı nedeniyle kütüphane çalışanlarının da sosyal sorumluluk bağlamındaki yetenek ve yeterliliklerini kısıtlayan zorlukların katılımcılar nazarındaki engel görülme düzeyleri Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3

Sosyal Sorumluluk Çalışmalarının Önündeki Engeller Kod Satırı

Şekil 3'te ayrıntıları verilen tüm bu eksiklik ve zorluklara rağmen özellikle kütüphanecilerin özverisiyle bazı projelerin yürütülmeye devam ettiği, ancak bu projelerin sürdürülebilirliği ve etki alanının artması için daha fazla kurumsal ve toplumsal desteğe ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Dolayısıyla kütüphanecilerin sosyal sorumluluk rolünü yerine getirebilmesi yalnızca heves ve bireysel çabayla değil aynı zamanda stratejik ve kurumsal planlamalarla desteklenmelidir.

4.2.4. Geliştirme ve Stratejilere Yönelik Bulgular

Bu tema altında kütüphanelerin sosyal sorumluluk çalışmalarında yerel topluma olan katkılarını nasıl artıracabilecekleri, yerel toplumun sürdürülebilir kalkınmasına hangi boyutta destek oldukları ve sosyal-ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasında ne gibi adımlar attıkları ele alınmıştır. Katılımcılardan alınan yanıtlara göre, sosyal sorumluluk projelerinin topluma katkısı için önerilen stratejiler aşağıdaki gibidir.

- Bütçe ve kaynak sağlama
- Eğitim ve bilinçlendirme
- Etkinlik çeşitliliği
- Gönüllülük ve katılım
- Hedef kitle analizi
- İletişim stratejileri geliştirme
- İş birliği ve koordinasyon
- Personel yetkinliği
- Tanıtım ve duyuru

Katılımcıların büyük çoğunluğu, kurumlar arası iş birliğinin güçlendirilmesini başlıca strateji olarak belirtmiştir. Gerekli iş birliği sağlandığında birçok engelin önüne geçileceği düşüncesi, çoğu katılımcıda ortak kanaattir. Kaymakamlık, belediye, okullar ve uzmanlarla sağlanacak iş birliklerinin sosyal sorumluluk çalışmalarını gerçekleştirmedeki potansiyelini vurgulayan katılımcılar, ortak projeler ve etkinlikler yapmanın toplumda daha görünür ve etkili olacağını düşünmektedir. Bu düşüncenin altını çizen katılımcıların ortak ifadesi “kurumlar arası iş birliği güçlendirilmeli” şeklinde özetlenebilir. Daha geniş kitlelere ulaşmanın yolunun bu olduğunu düşünen katılımcılardan birinin ifadesi şöyledir:

“Kurumlar arası iş birliği güçlendirilmeli. Milli Eğitim, belediye, AFAD, dernekler... Hepsıyla ortak projeler üretmek önemli.” (K11)

Eğitim ve bilinçlendirme stratejisi de sık vurgulanan ikinci strateji olarak saptanmıştır. Bahsedilen eğitim, hem kütüphanecinin hem de toplumun eğitimidir. Katılımcılar tarafından iş birliği noktasında okulların ilk akla gelen kurumlardan birisi olması da bunun başka bir göstergesi olmuştur. Eğitim konusuna değinen bir katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Kütüphanecilerin daha donanımlı hale getirilmesi, eğitimlerin çeşitlendirilmesi lazım. Kütüphanecilik eğitimi teknik hizmetleri değil, aynı zamanda insanlarla iletişim, drama, etkinlik düzenleme gibi becerileri de içermeli.” (K2)

Katılımcılardan alınan yanıtlar arasında dikkat çeken bir diğer strateji “hedef kitle analizi” olmuştur. Hedef kitle analizinin sosyal sorumluluk çalışmalarının hayata geçirilmesinde önemli bir rol oynadığını belirten bir katılımcı şu ifadelerle yer vermiştir:

“Hedef kitle analizi yapmak önemli. Kime hitap edeceğimizi bilirsek daha doğru stratejiler belirleyebiliriz.” (K2)

İletişim stratejisinde reklam ve duyuruların öneminden bahseden katılımcılar daha geniş kitlelere ulaşmak için sosyal medyayı kullanmanın öneminden bahsetmiştir. Görüşmelerde dikkat çeken bir iletişim ve reklam stratejisi şu şekilde ifade edilmiştir:

“Özellikle küçük yerlerde kulaktan kulağa yöntemi en etkili yöntem. Çocuklar sınıfta birbirine söylüyor, evde ailelerine söylüyor. Böylece haber yayılıyor. Büyük şehirlerde sosyal medya veya afişler işe yarıyor olabilir ama ilçelerde en iyi yöntem bu.” (K13)

Kullanıcıların görüşlerine göre kütüphaneler yerel topluma katkılarını artırabilmek için iş birliği, yeterli bütçe, eğitilmiş personel ve etkili iletişim stratejilerine ihtiyaç duymaktadır. Bu stratejiler hayata geçtiği ölçüde kütüphanelerin sürdürülebilir kalkınmaya destek olmada etkili bir konum alabileceği aşikârdır. Kullanıcıların verdiği yanıtlara göre kütüphanelerin bu stratejilerle hangi adımları atarak toplumun sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunabileceği şu başlıklarda incelenmiştir:

- Bilgiye erişim imkânı
- Çevre Farkındalığı
- Eşitsizliklerin azaltılması
- Güçlü toplum yapısı oluşturma
- Kültürel gelişme
- Nitelikli eğitim
- Okuma kültürünün geliştirilmesi

Katılımcıların cevapları oldukça dengeli ve kapsamlı olmuştur. Hemen her cevapta “güçlü toplum yapısı oluşturma” ve “kültürel gelişme” çıkarımları yapılabilmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu (13 katılımcı), “eğitime destek” ve “okuma kültürü geliştirme” misyonu çerçevesinde, sürdürülebilir kalkınmaya dolaylı da olsa güçlü bir biçimde destek olunduğunu belirtmiştir. Bir katılımcının ifadesiyle eğitime ve okuma kültürüne destek aşağıdaki gibidir:

“En büyük katkı eğitim alanında. Okuma kültürünü artırarak eğitime destek oluyoruz. Eğitim, sürdürülebilir kalkınma için çok önemli. Bu anlamda kütüphane, eğitime katkı sağlayarak sürdürülebilir gelişime destek veriyor.” (K2)

Bir diğer katkı alanı olan çevre farkındalığı oluşturmada bir katılımcı agro kütüphanenin etkisinden şu sözlerle bahsetmiştir:

“Agro Kütüphane gibi projelerle çevre ve tarım alanında farkındalık oluşturulabiliyor. Böylece eğitim ve çevre duyarlılığına katkı sağlıyoruz.” (K15)

Eşitsizliklerin azaltılması, verilen cevaplarda dikkat çeken bir başka katkı alanı olmuştur. Bilgiye eşit erişim, dezavantajlı gruplar için sunulan fırsatlar, toplumsal cinsiyet eşitliği gibi alanlarda sunulan katkılardan bahsedilmiştir. Katılımcılar kütüphanelerinin bu eşitsizlikleri azaltmaya yönelik hangi adımları attığına ise çoğunlukla “Fırsat eşitliği sağlama” cevabını vermişlerdir. Kütüphaneler gerçekleştirdikleri herkese eşit hizmet sunma, kapsayıcı olma, kültürel ve sanatsal faaliyetleri halkla ücretsiz buluşturma gibi temel faaliyetleriyle bunu desteklemişlerdir. Katılımcıların ortak ifadelerine dayanarak bu faaliyetler çocukları sinemayla, oyun ve oyuncaklarla buluşturma, engellileri sesli kitaplar ve özel cihazlarla buluşturma, kırsaldaki kullanıcıları gezici kütüphaneye buluşturma ve kullanıcıları internet ve bilgisayarla buluşturma olarak belirtilmiştir.

4.2.5. İş Birlikleri ve Projeler

Son tema olan iş birlikleri ve projeler, kütüphanecilerin farklı kurum ve kuruluşlarla (resmî kurumlar, yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri, üniversiteler vb.) ne tür ortak projeler yürüttüklerine dair yanıtları içermektedir. Katılımcıların yanıtlarına göre kütüphanelerin fiziksel sınırlarının ötesine geçerek toplumun çeşitli kesimlerine ulaşmasının en etkili yollarından birinin çok yönlü iş birlikleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların yanıtları halk kütüphanelerinin potansiyel olarak oldukça geniş bir iş birliği ağına sahip olduğunu göstermiştir. Bu ağın içerisinde Milli Eğitim Müdürlükleri, belediyeler, üniversiteler ve kimi zaman gönüllü topluluklarla yapılan iş birlikleri özellikle belirtilmiştir. Bazı kütüphaneler engellilere yönelik etkinlikleri belediye desteğiyle gerçekleştirirken, okullarla yapılan iş birlikleri geniş bir öğrenci kitlesine erişebilmiştir. Bir katılımcı bu durumu şöyle vurgulamaktadır:

“Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik ve Spor Bakanlığı, üniversiteler, Diyanet ve hatta gönüllü sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapıyoruz. Anaokulu ve sınıf öğretmenliği öğrencileriyle, gençlik merkeziyle, çeşitli topluluklarla protokollerimiz var. Okul öncesi gruplar, ilkokul-ortaokul-lise öğrencileriyle projeler yürütüyoruz. Böylece çocukların küçük yaştan kütüphaneyle tanışmasını, okuma kültürünü kazanmalarını sağlıyoruz. Üniversite öğrencileriyle ise mesleğe atılmadan önce toplumla iletişimi geliştirmeleri için iş birlikleri yapıyoruz...” (K6)

Kütüphanelerin iş birlikleri sayesinde yalnızca öğrenci ya da engelli gibi belirli gruplara yönelik projeler değil, afet bilinci, çevre ve tarımsal uygulamalar, sağlıklı yaşam, kültürel mirasın korunması gibi farklı alanlarda da çalışmalar yürüttüğü anlaşılmaktadır. Örneğin agro kütüphane çocuklara ve gençlere uygulamalı tarımsal faaliyetler sunarak hem doğaya hem de yerel kalkınmaya katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Katılımcılar tarafından dile getirilen “agro kütüphanede Belediye ve İl Tarım Müdürlüğünden bilgilendirme desteği alındı. Öğrencilerin katılımıyla sebze ekimi yaptık.” açıklaması, faaliyetin ve topluma yansıma gücünün somut bir örneği niteliğindedir. Aynı şekilde AFAD veya itfaiye gibi kurumlarla gerçekleştirilen ortak eğitimlerin kullanıcıların ve kütüphanecilerin afet bilinci, yangın güvenliği, ilkyardım gibi konularda farkındalık kazanmasına katkı sunduğu vurgulanmıştır. Bu noktada fikir belirten bir katılımcı bu katkıyı şu cümlelerle dile getirmiştir:

“İtfaiye gibi kurumlar zaman zaman gelip eğitimler veriyor. Bu kurum içi bilgilendirme olsa bile, sonuçta bir iş birliği örneğidir. Farklı kuruluşlarla yapılan eğitimler, kütüphane personelinin ve kullanıcıların bilgi düzeyini artırıyor.” (K2)

Bazı katılımcılar kütüphanelerin yalnızca kamu kurumlarıyla değil, sivil toplum kuruluşlarıyla da önemli iş birlikleri yürüttüğüne değinmiştir. Yeşilay ve Saadet Öğretmen Çocuk İstismarı ile Mücadele Derneği (UCİM) gibi kuruluşlarda gönüllü faaliyetlerde bulunan kütüphaneciler, bu deneyimlerini kütüphanedeki sosyal sorumluluk projelerine de yansıtarak farkındalık yaratmaya çalıştıklarını dile getirmiştir.

Katılımcıların aktardığı üzere, projelerin yaygınlaştırılması ve sistemli protokollerle sürdürülmesi hâlinde kütüphanenin toplumsal etki gücünün artacağı, farklı yaş ve ilgi gruplarına erişmenin kolaylaşacağı düşünülmektedir. Yine de birçok katılımcı, mevcut iş birliklerinin büyük oranda gönüllülükle sürdüğünü, kurumsal boyutta koordinasyon ve bütçe desteğine ihtiyaç duyulduğunu belirtmiştir. Buna karşın kütüphanenin kapıları iş birlikleri vasıtasıyla geniş kitlelere açılmış ve yeni proje üretme konusunda güdüleme sağlanmıştır.

Görüşmelerden elde edilen bulgular, çalışmanın evrenini oluşturan halk kütüphanelerinin hem kurumsal hem de bireysel olarak sosyal sorumluluk bağlamında eylemde bulunmayı genel olarak önemsediklerini, ancak kütüphanelerde kurumsal ve bireysel sosyal sorumluluk anlayışının bu çalışmanın sınırlarını aşan boyutlarının olduğunu ortaya koymuştur. Bununla birlikte, görüşmelerin analizi, sosyal sorumluluk söz konusu olduğunda, ilk akla gelen özneler arasında halk kütüphanelerinin ve kütüphanecilerinin mutlak olması gerektiğini de bir kez daha göstermiştir.

5. Sonuç ve Öneriler

Sosyal sorumluluk kavramı ve ifade ettiği, çağrıştırdığı tutum ve değerlere uygun davranma konusunda üstlenilecek bireysel ve kurumsal sorumluluklar, günümüz toplumsal yapısının sürekliliği açısından hayati bir öneme sahiptir. Zira bilginin birlikte üretimi ve kullanımında mutlak paylaşım, sosyo-ekonomik aktivitelerde gönüllü katılım ve iş birliği, birlikte üretim ve bu süreçte toplumun çıkarını gözetme temel felsefesi üzerine inşa olunan ve “bilgi toplumu” olarak tanımlanan bugünün toplum formunda, sosyal yaklaşım ve sosyal sorumluluk bilinci söz konusu insanın temel yapı taşlarından biridir.

Doğası gereği hem toplumsal hem de sosyal yapının biçimlenmesi ve sürekliliğinin sağlanmasında önemli bir rol üstlenen halk kütüphanelerinin sosyal sorumluluk penceresinden bakıldığında durdukları yerin seçili evren üzerinden gösteriminin hedeflendiği çalışmada elde edilen bulgular, kütüphane-sosyal sorumluluk ve kütüphaneci-sosyal sorumluluk yakınsamasının ne denli güçlü ve önemli olduğunu bir kez daha göstermiştir. Bu bağlamda çalışmada varılan sonuçlar aşağıda maddelendirilmiştir.

- Araştırmaya katkı veren kütüphane çalışanları kütüphanelerin ve kütüphane çalışanlarının “sosyal sorumluluk” kavramına ne kadar yakın durduğu konusunda genel olarak ortak bir farkındalık ve kabule sahiptir.
- Kültürel paylaşım ve aktarım, okuma, örgün ve yaygın eğitim, iş birliği ve etkinlik kavramları kütüphane çalışanlarına göre sosyal sorumluluk söz konusu olduğunda tüm paydaşlar açısından ilk akla gelen kavramlardır.
- Bireysel sosyal sorumluluk algısı bağlamında halk kütüphanelerinin ücretsiz ve herkese hizmet verme görevi, sosyal sorumluluk kavramı ile kütüphaneler ve kütüphaneciler arasındaki bağın görünürlüğünün en önemli kolaylaştırıcısı olarak değerlendirilmektedir.
- Kütüphane çalışanlarına göre, Kütüphanelerin toplumun yerel düzeydeki önem ve önceliklerini bilmesi ve bu konuda toplumla uyum içinde olması, sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmenin ve hizmet planlamanın ön koşuludur.
- Önemli ve özel günler katılımcılar açısından hâlâ kütüphanelerin ne denli önemli sosyal sorumluluklar üstlendiklerini gösterebilecekleri önemli fırsat zamanlarıdır. Bu günlerde kütüphanecilerin daha yüksek bir güdülenme ile hizmet ve etkinlikleri sunma özeni içinde olması, Kütüphane Haftası, Engelliler Haftası... gibi özel gün ve zamanların sosyal sorumluluk bilinci ve farkındalığındaki önemini daha derinlikli hâle getirmektedir.
- Kütüphanelerin özellikle son yıllarda sunduğu yenilikçi hizmetlerle, “kütüphaneler ders çalışılan ve yalnızca kitap ödünç alınan yerlerdir” algısı değişmeye başlamış durumdadır. Bu algının yarattığı olumlu hava ve söz konusu hizmetlerin toplumda karşılık bulması, kütüphane çalışanlarının işini iyi yapma konusundaki güdülenmesini arttırmış görünmektedir. Katılımcıların düşüncesine göre, söz konusu güdülenme, sosyal sorumluluk konusundaki duyarlılığa da olumlu anlamda katkı sağlamaktadır.
- Kütüphane çalışanlarına göre, yenilikçi kütüphane anlayışı kurumun toplumsal bilinirliği, kabulü ve saygınlığını artırırken, kütüphanenin ve kütüphanecinin sosyal yaşamdaki yerini de görünür hâle getirmektedir. Bu noktaya gelebilen kütüphane ve kütüphanecilerin sosyal sorumluluk bilinci ile hareket etmesi daha kolaydır/kolay olacaktır.
- Bazı katılımcılara göre, sosyal sorumluluk bilinci ve farkındalığı bir kişilik özelliğidir ve herkeste farklı düzeylerde olabilir. Buna karşın, tüm kütüphane çalışanları sosyal sorumluluk farkındalığının ve bu doğrultudaki eylem biçiminin mesleki eğitim sürecinde geliştirilebileceğini değerlendirmektedir. Başka bir ifadeyle, alan mezunu çalışanların bakış açısıyla, BBY mezunu olan kütüphane çalışanları ile olmayan çalışanlar arasında, kurumsal ve bireysel sosyal sorumluluk algısı açısından farklılık söz konusudur.
- Ekonomik yetersizlikler kütüphanelerin ve buna bağlı olarak kütüphanecilerin sosyal sorumluluğa uygun eylem ve söylemlerinin önündeki en büyük kısıt olarak kabul edilmektedir. İş birliği olanaklarının sınırlılığı, mekânsal engeller, personel eksikliği, planlanan etkinlik ve hizmet sunumu konusunda tam bir yetkinliğe sahip olunamaması ve yöneticilerin kimi zaman takındıkları olumsuz tutum, kurumsal ve bireysel sosyal sorumluluk bilinciyle hareket etmenin önündeki diğer engeller olarak görülmektedir.

- Sürekli bir çeşitlenme ve artış eğiliminde olan kütüphane iş birlikçileri, sosyal sorumluluk bağlamında hem kütüphaneler hem de kütüphane çalışanları için her geçen gün daha da vazgeçilmez bir kimliğe evrilmektedir. Bu iş birlikleri beraberinde birtakım bilinmezlikleri getirirse de kütüphane çalışanları tarafından son derece önemsenmektedir. Söz konusu önemsenmenin sosyal sorumluluk anlayışının geliştireceğine olan inanç neredeyse katılımcılar için ortak kanaat durumundadır.
- Sürdürülebilirlik, kurumsal sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile kütüphane arasında kurulan ve bağın aynı zamanda sosyal sorumluluk bilinci ile hareket etmek anlamına geldiği konusunda da belirli bir farkındalık oluşmuş durumdadır. Bu bağıntı üzerinden inşa edilecek hizmet anlayışı, katılımcılara göre bir fırsat olarak değerlendirilmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgular ışığında, araştırmanın odağı ile ilgili olarak geliştirilen öneriler ise aşağıda sıralanmıştır. Söz konusu önerilerin kurgulanmasında, araştırmanın kapsam ve uygulama biçimi itibarıyla ulusal literatürde özgün bir yerde durduğu gerçeği ile hareket edilmiş, konuya ilişkin genel kapsamlı önerilerde de bulunulmaya dikkat edilmiştir.

- Mevcut duyarlılığa karşın, kütüphanelerin, özellikle de halk kütüphanelerinin ve kütüphanecilerinin sosyal sorumluluk kavramı ve ifade ettiği değerler açısından sahip olunan farkındalık düzeyinin geliştirilmesine gereksinim vardır. Bu noktada sosyal sorumluluğun eğitim, sağlık, kamu, yerel yönetim vb. hizmet alanlarındaki yeri ve uygulama zenginliği üzerinden örneklendirmeler ve değer yaratımları yapılabilir.
- Özellikle sürdürülebilirlik olgusu ve beraberinde getirdiği kavramların hem kütüphanecilik alanına hem de kütüphanelerde sosyal sorumluluk konusuna kazandıracak derinliğe dikkat çekilmesi ve bunu ön plana çıkaran tutum ve davranışlar başta kütüphaneciler olmak üzere tüm paydaşların sorumluluğu olmalıdır. Bu noktada katalizör etki, sürdürülebilirliğin kütüphanelere sunduğu ve sunacağı fırsatların zenginliği olabilir.
- Halk kütüphaneleri için belirlenecek ulusal eylem planları ve stratejilerde karar verici konumunda bulunan organların sosyal sorumluluk ve kütüphane yakınsaması konusundaki duyarlılıkları sürekli canlı tutulmalıdır. Bu noktada üstlendikleri görevler gereği sosyal sorumluluğun farklı boyutlarını farklı biçimlerde uygulama çeşitliliğine sahip olan belediyelere bağlı halk kütüphanelerinin kurumsal sosyal sorumluluk geçişleri daha kolay olabilir. Belediye halk kütüphaneleri söz konusu olduğunda bu konuda aşılması gereken asıl engel kütüphanelerde daha çok BBY mezunlarının istihdamıdır. Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü açısından ise aşılması gereken asıl engel, yerel değerleri gözeterek kurumsal özgülüklere fırsat sunabilmek olarak görünmektedir.
- Agro kütüphane, kırsal kütüphane, toplum temelli kütüphane gibi bir yandan yerel değerleri gözetken, diğer yandan da hizmet verilen toplumda karşılık bulması daha kolay olan hizmet anlayışının çeşitlendirilerek geliştirilmesi, doğal bir eklenti olarak halk kütüphanelerinin ve kütüphanecilerinin sosyal sorumluluk konusundaki yetenek ve yeterliliklerini arttıracaktır. Bu süreçte sergilenecek etkinliklerin ve sunulacak hizmetlerin sürdürülebilirlik eksenindeki önemine yapılacak vurgu ise iş birliği, sponsorluk, yönetici desteği gibi olanaklara daha kolay erişilmesini sağlayacaktır.
- Çalışmada varılan “BBY mezunları, kütüphane çalışanları arasında sosyal sorumluluk konusunda daha duyarlı” tespiti paydaşlara yeni birtakım sorumluluklar getirmektedir. Bu bağlamda, ilgili bölümlerde odağında sosyal sorumluluk bilinci ve farkındalığını arttıracak ders planlamasının gözetilmesi, orta ve uzun vadede kütüphanelerin ve kütüphanecilerin sosyal sorumluluk konusundaki yetenek ve yeterliliklerinin artmasını sağlayacaktır.
- Sosyal sorumluluk kavramının kütüphaneciliğin evrenindeki yerini ve önemini konu alan çalışmaların alan yazınında daha fazla yer alması ilgili paydaşların ortak sorumluluğu olarak değerlendirilmelidir. Bu noktada ortaya konacak farklı tür ve içerikteki bilimsel çıktılar yalnız sosyal sorumluluğun kütüphanecilik alanındaki görünürlüğünü arttırmayacak, aynı zamanda bu kurumların toplumla bütünleşeceği yeni yol ve yöntemlerin önünü açacaktır.

Kullanıcılarının bilgi ve bilgi kaynağı odaklı gereksinim ve beklentilerine yanıt verebilmek hemen her türden kütüphanenin en kadim görev tanımıdır. Bu beklentiye karşılık her şeyden önce mevcut ve potansiyel kullanıcıları yakından tanımayı gerektirir. Kullanıcıları yakından ve doğru kestirimlerle

tanımının en etkili yollarından birisi ise kullanıcılarla kütüphane arasında sosyal bir iklim yaratmaktır. Sosyal sorumluluk özellikle halk kütüphanelerinin bir yandan bu ön koşulu karşılmasını, diğer yandan da kamu kurumu olarak herkese ücretsiz hizmet verme yükümlülüğünü yerine getirmesini kolaylaştıran temel araçlardan biridir. Kendi çapında ulusal literatürde bir ilk olma özelliği taşıyan bu çalışma, söz konusu sürece katkı verdiği, kütüphane-sosyal sorumluluk yakınsamasını görünür kıldığı ve benzer çalışmalara ilham olduğu ölçüde amacına ulaşmış olacaktır.

Etik Standartlar ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Çalışmada görüşmelerin bilimsel etik ilkelere uygunluğu adına İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Etik Kurulundan 11.12.2024 tarihinde 2024/21-03 karar numarası ile etik izin alınmıştır.

Yazar Katkı Beyanı: Yazarlar makalenin veri toplama ve işleme sürecinin Dilan Karataş tarafından gerçekleştirildiğini, diğer tüm süreçlere eşit oranda katkıda bulunduklarını beyan etmiştir.

Finansal Destek: Yoktur.

Kaynakça

- Abu Eid, E. M. ve Hussin, A. R. C. (2023). Library Corporate Social Responsibility: A Systematic Literature Review. *Journal of Library Administration*, 63(2), 231-270. <https://doi.org/10.1080/01930826.2022.2159243>
- Adegbaye, S. I. (2023). Corporate Social Responsibility of Higher Educational Institutions in The Twenty First Century: The Support Role of Academic Libraries. *Gateway Information Journal*, 24(1&2), 1-19.
- Adeyemi, I. O., Abiona, B. F., Adebisi, A. I., Ishola, K. I. ve Ogunlowo, H. D. (2024). Assessment of Corporate Social Responsibility Practices in Selected Public Libraries in South-West and North-Central, Nigeria. *International Journal of Corporate Social Responsibility*, 9(3), 1-17. <https://doi.org/10.1186/s40991-023-00086-4>
- Akkaya, M. A. (2024). Kurumsal Sürdürülebilirliğin Önkoşulu Olarak Toplum Temelli Kütüphanecilik. P. Bezirci ve I. İ. Sert (Ed.). *Cumhuriyetin 100. Yılında Bilgi ve Belge Yönetimi Teknolojisinde Güncel Yaklaşımlar* içinde (ss. 807-831). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Akkaya, M. A. (2023). Sürdürülebilirlik Kütüphane Yakınsamasına Bilgi Üzerinden Farklı Bir Bakış: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri (SKH) ve Kütüphaneler. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(1), 113-141. <https://doi.org/10.54558/jiss.1223912>
- Auld, G., Bernstein, S. ve Cashore, B. (2008). The New Corporate Social Responsibility. *Annual Review of Environment and Resources*, 33, 413-435. <https://doi.org/10.1146/annurev.enviro.32.053006.141106>
- Aykanian, A., Morton, P., Trawver, K., Victorson, L., Preskitt, S. ve Street, K. (2020) Library-based Field Placements: Meeting The Diverse Needs of Patrons, Including Those Experiencing Homelessness. *Journal of Social Work Education*, 56(1), 572-580. <https://doi.org/10.1080/10437797.2020.1723757>
- Baker D. ve Evans, W. (2011). Libraries, Society and Social Responsibility. *Libraries and Society: Role, Responsibility and Future in An Age of Change* içinde (ss. 1-10). D. Baker ve W. Evans (Ed.). Oxford: Chandos Publishing
- Bernardino, M. C. R. ve Suaide, E. J. (2011) O Papel Social da Diblioteca Pública na Interação Entre Informação e Conhecimento no Contexto da Ciência da Informação. *Perspectivas em Ciência da Informação, Minas Gerais*, 16(4), 29–41. <https://www.scielo.br/j/pci/a/59tSQqr4G9TjSBNBGdXnrrv/?format=pdf&lang=pt>

- Büyükyılmaz, O. ve Fidan, Y. (2015). Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Kavramsal Bir Bakış. *Business & Management Studies: An International Journal*, 3(3), 364-381. <http://dx.doi.org/10.15295/bmij.v3i3.127>
- Creswell, J.W. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. S. B. Demir ve M. Bütün, Trans. (Çev. ve Ed.). Ankara: Siyasal.
- Crifo, P. ve Forget, V. D. (2015). The Economics of Corporate Socialresponsibility: A Firm-level Perspectivesurvey. *Journal of Economic Surveys*, 29(1), 112–130. <https://doi.org/10.1111/joes.12055>
- Curley, A. (1974). Social Responsibility and Libraries. M. J. Voight (Ed.), *Advances in Librarianship Volum 4* içinde (ss. 77–90). Leeds: Emerald Group Pub.
- Demir, Ö. (2014). “Sivil Toplum Kuruluşları”, “Sosyal Girişimcilik”, “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” ve “Sosyal İşletme”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 347-356.
- Dyduch, J. ve Krasodomska, J. (2017). Determinants of Corporate Social Responsibility Disclosure: An Empirical Study of Polish Listed Companies. *Sustainability*, 9, 1934. <https://doi.org/10.3390/su9111934>
- Enem, F. N., Benson, O. V. ve Igbokwe, J. C. (2020). Libraries Participation in Corporate Social Responsibility Activities for Sustainable Development in South Nigeria. *Library Philosophy and Practice*, 4143. <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4143>
- Esdaile, A. (1933). The Social Responsibility of The Modern Library. *Bulletin of the American Library Association*, 27(13), 572-576.
- Ferreira, F. B. ve Siebra, S. A. (2021). Librarians' Social Responsibility in Public Libraries Dimensions and Actions. *Digital Journal of Library and Information Science*. 19, 1-24. <https://doi.org/10.20396/rdbci.v19i00.8665764/27286>
- Fischer, J. (2004). Social Responsibility and Ethics: Clarifying The Concepts. *Journal of Business Ethics*, 52, 381-390. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10551-004-2545-y>
- Freeman, R. E. ve Dmytriiev, S. (2017). Corporate Social Responsibility and Stakeholder Theory: Learning From Each Other. *Symphonya. Emerging Issues in Management*, 1, 7-15. <http://dx.doi.org/10.4468/2017.1.02freeman.dmytriiev>
- Guevara, P. (2024). Understanding The Benefits of Corporate Social Responsibility to Organizations. <https://safetyculture.com/topics/corporate-social-responsibility/benefits-of-corporate-social-responsibility/>
- Haider, J. ve Bawden, D. (2007). Conceptions of “Information Poverty” in LIS: A Discourse Analysis. *Journal of Documentation*, 63(4), 534-557. <https://doi.org/10.1108/00220410710759002>
- Hennigfeld, J., Pohl, M. ve Tolhurst, N. (2006). *The ICCA Handbook on Corporate Social Responsibility*. West Sussex: John Wiley & Sons Ltd.
- International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA]. (2012). IFLA Code of Ethics for Librarians and Other Information Workers (Long Version). <https://repository.ifla.org/handle/20.500.14598/1850>
- International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA] (2022). IFLA-UNESCO Public Library Manifesto 2022. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385149>
- Jaeger-McEnroe, E. (2024). Conflicts of Neutrality: Exploring Definitions, Values, and Practices Among Canadian Academic Librarians. *The Journal of Academic Librarianship*, 50, 102958 <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102958>
- Jeng, L. H. (2022). Community-based Librarianship: A First Step Toward Sustainability. R. Tanner, A. K. Ho, M. Antonelli ve R. S. Aldrich (Ed.). *Libraries ve Sustainability: Programs and Ppractices for Community Impact* içinde (ss. 117-125). Chicago: ALA Editions.

- Kagan, A. (2008). An Alternative View on IFLA, Human Rights, and The Social Responsibility of International Librarianship. *IFLA Journal*, 34(3), 230-237. <https://doi.org/10.1177/0340035208097224>
- Karanfil, S. ve Ekinci Demirelli, A. (2024). Çalışanların Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algıları ve Örgütsel Bağlılık Boyutları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 567-585. <https://doi.org/10.20491/isarder.2024.1811>
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. (19. bs.). Ankara: Nobel.
- Kavak, A. (2024). Kütüphanelerin Yeşil Vizyonu: Küresel Hareket ve Türkiye'deki Yansımaları. *Bilgi ve Belge Araştırmaları Dergisi*, 22, 34-56. <https://doi.org/10.26650/bba.2024.22.1541569>
- Kercher, K. (2007). Corporate Social Responsibility: Impact of Globalisation and International Business. *Enterprise Governance eJournal*, 1(1), 1-12. <http://doi.org/10.53300/001c.6906>
- Klinenberg, E. (2018). *Palaces For The People: How Social Infrastructure Can Help Fight Inequality, Polarization, and The Decline of Civic Life*. Phoenix: Crown Press.
- Knox, E. J. M. ve Oltmann, S. M. (2018). Social Responsibility, Librarianship, and The ALA: The 2015 Banned Books Week Poster Controversy. *The Library Quarterly*, 88(1), 5-22. <https://doi.org/10.1086/694870>
- Koehler, W. (2015). *Ethics and Values in Librarianship: A History*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Krasodomska, J. (2013). Corporate Social Responsibility as A Factor Influencing The Development of Social Accounting and Assessment of Employers. *Financial Internet Quarterly*, 9(1), 12-25. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/147059/1/769154255.pdf>
- Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü [KYGM] (2025). Faaliyet. <https://kygm.ktb.gov.tr/TR-134507/faaliyet.html>
- Li, J. ve Wu, D. A. (2020). Do Corporate Social Responsibility Engagements Lead to Real Environmental, Social and Governance Impact?. *Management Science*, 66(6), 2564-2588. <https://doi.org/10.1287/mnsc.2019.3324>
- Lindgreen, A. ve Swaen, V. (2010). Corporate Social Responsibility. *International Journal of Management Reviews*, 12(1), 1-7. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2370.2009.00277.x>
- Macdonald, S. (2024). Intellectual Freedom and Social Responsibility in Library and Information Science: A Reconciliation. *Journal of Librarianship and Information Science*, 56(3) 712-727. <https://doi.org/10.1177/09610006231160795>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. S. Turan (Çev. ve Ed.). Ankara: Nobel.
- Morillas, J. L. H., Díaz, A. C. ve Pulido, M. P. (2014). Social Responsibility and Sustainability in the Spanish University Libraries. *El Profesional de la Informacion*, 23(2), 134-143. <https://doi.org/10.3145/epi.2014.mar.05>
- Moxley, D. P. ve Abbas, J. M. ((2016) Envisioning Libraries as Collaborative Community Anchors for Social Service Provision to Vulnerable Populations. *Practice*, 28(5), 311-330. <https://doi.org/10.1080/09503153.2015.1135891>
- Pettegree, A. ve Der Weduwen, A. (2023). *Kütüphane: Kırılgan Bir Tarih*. B. C. Bayçiftci (Çev.). İstanbul: Yeditepe.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. M. Bütün ve S. B. Demir, (Çev. ve Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, C. ve Akkaya, M. A. (2018). Toplumsal Kültür Kurumu Olarak Halk Kütüphaneleri: Çankırı Halk Kütüphanelerinin Olanaklar ve Hizmetler Durum Haritası. *DTCF Dergisi*, 58(1), 534-570. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/dtcfdergisi/issue/66800/1044702>

- Raber, D. (2007). ACONDA and ANACONDA: Social Change, Social Responsibility and Librarianship. *Library Trends*, 55(3), 675-697.
- Racelis, A. (2018). Library Services for the Poor: Theoretical Framework for Library Social Responsibility. *Pedagogical Research*, 3(2), 06. <https://doi.org/10.20897/pr/90831>
- Roberts, S. T. ve Noble, S. U. (2016). Empowered to Name, Inspired to Act: Social Responsibility and Diversity as Calls to Aaction in The LIS Context. *Library Trends*, 64(3), 512-532. <https://doi.org/10.1353/lib.2016.0008>
- Samek, T. (2001). *Intellectual Freedom and Social Responsibility in American Librarianship, 1967-1974*. North Carolina: McFarland & Company.
- Sarkar, D. (2020). Sustainable Development as A Goal: Special Reference to Green Library. *International Journal of Research in Library Science*, 6(1), 182-189. <https://doi.org/10.26761/IJRLS.6.1.2020.1322>
- Schopf, J. (2014). Strategic Library Management with the United Nations' Agenda 21. *Management and Leadership Innovations Advances in Librarianship*, 38, 269-286.
- Seyitoğulları, O. ve Bilen, A. (2020). Kurumsal Sosyal Sorumluluk Üzerine Bir Literatür Taraması. *Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 3(2), 195-205.
- Stobierski, T. (2021). Types of Corporate Social Responsibility to be Aware of. *Harvard Business School Online*. <https://online.hbs.edu/blog/post/types-of-corporate-social-responsibility>
- Soltani-Nejad, N., Jahanshahi, M., Saberi, M. K., Ansari, N. ve Zarei-Maram, N. (2021). The Relationship Between Social Responsibility and Public Libraries Accountability: The Mediating Role of Professional Ethics and Conscientiousness. *Journal of Librarianship and Information Science*, 00(0), 1-19. <https://doi.org/10.1177/09610006211014260>
- Šimić, M. L., Mihaljević, J. ve Tolušić, M. (2018). Academic Libraries and The Social Responsibility Challenge. *SSRN Electronic Journal*. <http://doi.org/10.2139/ssrn.4204848>
- Tello, F. M. (2013). Bibliotecas y Sociedad: El Paradigma Social de la Biblioteca Pública. *Investigación Bibliotecológica*, 27(61), 157-173. <http://rev-ib.unam.mx/ib/index.php/ib/article/view/42818/51243>
- Valentine, P. M. (2012). *A Social History of Books and Libraries From Cuneiform to Bytes*. Lanham: The Scarecrow Press.
- Vijesh, P. V. ve Mohanan, N. (2018). Rajagiri College of Social Sciences Library, Kalamassery, Kerala: A Case Study. *Social Responsibilities of Academic Aibraries içinde* (ss. 92-97).
- Wickramarachchi, A. P. (2021). The Social Role and The Responsibilities of Public Libraries and Librarians in Transforming Society. *Sri Lanka Library Review*, 35(1), 1-21. <https://sllr.sljol.info/articles/37/files/submission/proof/37-1-71-1-10-20210507.pdf>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.